

Núm. 13 / Curs 2011-2012

**Com hauria d'acollir la Unió Europea una Catalunya
independent**

Berta Roca i Palà

QUADERNS DE RECERCA (Bellaterra)
MÀSTER UNIVERSITARI EN INTEGRACIÓ EUROPEA
Núm. 13

Curs 2011-2012

© Institut Universitari d'Estudis Europeus

© Berta Roca i Palà

ISSN 2014-153X

Coordinadora de la col·lecció: Dra. Susana Beltran Garcia, Universitat Autònoma de Barcelona

(Susana.Beltran@uab.es)

Aquesta col·lecció recull una selecció d'investigacions dutes a terme per estudiants del Màster Universitari en Integració Europea. Previ a la seva publicació, aquests treballs han estat tutoritzats per professors amb grau de doctor de diverses especialitats i han estat avaluats per un tribunal compost per tres docents distints del tutor.

Les llengües de treball son castellà, català, anglès i francès

Esta colección recoge una selección de investigaciones realizadas por estudiantes del Máster Universitario en Integración Europea. Previo a su publicación, los trabajos de investigación han sido tutorizados por profesores con grado doctor de diversas especialidades y han sido evaluados por un tribunal compuesto por tres docentes distintos del tutor.

Les langues de travail son catalán, castellano, inglés y francés

This collection includes a selection of research by students of Master in European Integration. Prior to publication, the research papers have been tutored by teachers of with various specialties doctor degree and have been assessed by a commission composed of three different teachers tutor.

Working languages: Catalan, Spanish, English and French

Cette collection comprend une sélection de recherches par des étudiants de Master en intégration européenne. Avant la publication, les travaux de recherche ont été encadrés par des enseignants docteurs de diverses spécialités et après ont été évaluées par un tribunal composé de trois professeurs différents du tuteur.

Langues de travail: catalan, castillan, anglais et français

COM HAURIA D'ACOLLIR LA UNIÓ EUROPEA UNA CATALUNYA INDEPENDENT

Autora: Berta Roca i Palà

Màster Oficial en Integració Europea,
UAB,
Edició 2011-2012

Tutor: Dr. Jaume Munich Gasa

RESUM/RESUMEN/ABSTRACT

L'objectiu d'aquest treball és saber com hauria d'acollir la Unió Europea a una Catalunya independent que en vol formar part. Estem, doncs, davant d'un procediment d'ampliació interna de la Unió Europea, ja que el territori català ja forma part de la mateixa i ja funciona com a subjecte i aplicant del Dret europeu.

Per tant, el nostre objectiu fa que, en primer lloc, ens preguntem què és el dret a l'autodeterminació i saber si aquest té cabuda dins de la Unió Europea, ja que primer cal determinar qui és el "poble català" que s'ha constituït com a Estat. En segon lloc, la persecució de la nostra fita ens porta a buscar si els Tractats constitutius inclouen la pauta del procediment d'ampliació interna. Així doncs, hem d'entrar a analitzar-los i a establir quins passos haurà de realitzar el nou estat que pretén ser membre, així com la mateixa Unió Europea.

KEYWORDS

Catalunya, Autodeterminació, Ampliació interna

*Vam inventar la democràcia per decidir les fronteres,
no vam inventar les fronteres per coartar la democràcia.*

Oriol Junqueras

ÍNDIX

1. GLOSSARI DE CONCEPTES CLAU	Pàg. 6
1.1. Dret a l'autodeterminació	Pàg. 6
1.2. Procés d'independència	Pàg. 7
1.3. Ampliació interna de la Unió Europea	Pàg. 7
2. INTRODUCCIÓ	Pàg. 8
3. CONTEXT HISTÒRIC	Pàg.10
4. EL DRET A L'AUTODETERMINACIÓ	Pàg.14
4.1. Configuració històrica i evolució del dret a l'autodeterminació	Pàg.14
4.2. Contingut del dret a l'autodeterminació	Pàg.18
4.3. El dret a l'autodeterminació dins la Unió Europea	Pàg.20
4.4. La crisi de l'estat-nació	Pàg.22
4.5. L'autodeterminació del poble català	Pàg.25
4.5.1. La noció de “poble català”	Pàg.25
4.5.2. Els pobles sense estat de la Unió Europea	Pàg.28
4.5.3. El cas dels Països Catalans	Pàg.30
4.5.4. El conflicte constitucional espanyol	Pàg.31
5. EL PROCÉS DE SUCCESSIÓ EN LA CONDICIÓ D'ESTAT MEMBRE DE LA UNIÓ EUROPEA	Pàg.35

5.1. Quin procediment cal seguir?.....	Pàg.35
5.2. Desenvolupament del procés d'ampliació interna.....	Pàg.41
5.2.1. Compliment de les condicions prèvies.....	Pàg.42
5.2.2. Declaració d'independència.....	Pàg.44
5.2.3. Notificació de successió.....	Pàg.45
5.2.4. Acte de la Unió Europea.....	Pàg.46
5.2.5. Règim transitori.....	Pàg.46
5.2.6. Règim definitiu.....	Pàg.50
5.3. Relació entre la Catalunya estat i les altres organitzacions internacionals.....	Pàg.56
6. CONCLUSIONS.....	Pàg.58
7. EPÍLEG.....	Pàg.61
8. BIBLIOGRAFIA.....	Pàg.63
8.1. Doctrina.....	Pàg.63
8.2. Documents.....	Pàg.65
8.3. Webs.....	Pàg.66
9. ANNEXES.....	Pàg.67
9.1. Transcripció entrevista Oriol Junqueras.....	Pàg.67
9.2. Còpia Baròmetre d'Opinió Pública 27. 2a onada 2012 del Centre d'Estudis d'Opinió.....	Pàg.82

1. GLOSSARI DE CONCEPTES CLAUS

Abans d'iniciar-nos i aprofundir en el tema d'aquesta tesina, us presentem un glossari dels conceptes claus, a fi de fer més planera i comprensible la lectura del text.

1.1 Dret a l'autodeterminació

Existeix un principi general democràtic pel qual tota comunitat humana té per naturalesa el dret a governar-se a si mateixa.

El dret a l'autodeterminació és la plasmació jurídica d'aquest principi general, així doncs es tracta d'un principi fonamental dels drets humans, consistent en el dret individual i col·lectiu a *"decidir lliurement... la condició política i a perseguir lliurement... el desenvolupament econòmic, social i cultural"*.

Històricament és considera que el principi d'autodeterminació apareix per primer cop al preàmbul i a l'article 1 de la Carta de les Nacions Unides, de l'any 1945, a la qual va seguir un procés de descolonització.

El dret a l'autodeterminació és una norma de ius cogens, és a dir que està inclòs en el nivell més alt de les lleis internacionals, les qual han d'ésser obeïdes sempre.

En els anys recents, el dret a l'autodeterminació ha estat reivindicat per molts pobles d'arreu del món, els quals, formats per una minoria ètnica o religiosa, desitgen la independència respecte de l'estat que els discrimina o persegueix. Amb tot, l'exercici del d'aquest dret no ha de desembocar obligatòriament en la independència d'un territori.

1.2 Procés d'independència

Es tracta del conjunt de decisions, actes, acords, consultes populars, referèndums, declaracions d'independència per part dels governants i dels ciutadans d'un poble o territori mitjançant els quals aquest manifesta i fa efectiva la seva voluntat de separar-se de l'estat del qual forma part i crear-ne un de nou.

Com veiem doncs, els processos d'independència poden seguir múltiples formes, en el cas que ens ocupa ens centrarem en un procés democràtic en el qual la independència és la voluntat de la majoria del poble.

1.3 Ampliació interna de la Unió Europea

Es tracta d'un procés que es produeix a l'interior de les fronteres de la Unió, mitjançant el qual un territori o regió que abans formava part d'un estat membre ha decidit independitzar-se d'aquest i ara pretén entrar a formar part de la Unió Europea com a nou estat membre.

És evident que una ampliació interna no és el mateix que una ampliació per mitjà d'un territori aliè a la Unió, ja que el territori que ha decidit independitzar-se representa que ja hauria d'estar complint els principis i condicions de l'ordenament jurídic europeu, és a dir, aquells que manifesten els Tractats. Per tant, el procediment exigít serà diferent. El cas és, però, que els Tractats constitutius no ens diuen com ha de ser aquest.

El procediment adoptat internament per aquest cas concret no implica necessàriament que es pugui aplicar en les relacions entre el nou estat i la resta de subjectes de la societat internacional.

2. INTRODUCCIÓ

El principal objectiu d'aquest treball és posar de manifest com hauria d'acollir la Unió Europea a una hipotètica Catalunya independent. Per tal d'arribar a resoldre aquesta incògnita hem elaborat tot un seguit d'apartats que ens van conduint a la fita final.

Aquest treball no pretén ser un programa propagandístic a favor de la independència, ni una queixa constant contra el tracte que el territori català rep per part de l'Estat espanyol. D'altra banda, tampoc es tracta d'un document que persegueixi justificar el perquè d'una petició d'independència per part del poble català, i és que els anhels de llibertat no han de ser justificats, existeixen, i amb això n'hi ha prou, no necessiten motius d'existència.

El que perseguim és donar resposta a una de les incògnites que es plantegen avui en dia en l'àmbit polític de Catalunya i és que la independència mai havia estat de tanta actualitat, és per això que hem cregut oportú que l'objecte d'estudi fos l'acolliment d'un Estat català per part de la Unió Europea.

El que tenen entre les mans és un treball jurídic que es demana què és el dret a l'autodeterminació i si aquest té cabuda dins de la Unió Europea. També estudia quin procediment hauria de seguir una Catalunya independent i la Unió Europea, per tal que la primera passés a formar part de la segona com a estat membre de ple dret.

Amb aquest objectiu, aquesta tesina posa de manifest, només a mode introductori, el context històric, de forma objectiva, en el qual viu la Catalunya actual dins de l'Estat espanyol. Seguidament fa un ampli estudi del dret d'autodeterminació: com i quan va néixer, quina ha estat la seva evolució al llarg del temps, quin és el seu contingut, qui el pot exercir, quina forma ha adoptat dins la Unió Europea i en quina situació es troba actualment el poble català que vol autodeterminar-se com a tal.

Un segon gran punt és com hauria de tenir lloc el procediment de successió d'estats com a membre de la Unió Europea. Per resoldre aquesta incògnita plantejarem, en primer lloc, un exercici d'imaginació en el qual el poble català ha aconseguit autodeterminar-se com

a tal i, no només això, sinó que s'ha declarat com a estat independent. A partir d'aquí, alhora que veiem que la independència de Catalunya no és contrària als principis, objectius i evolució de la Unió Europea, analitzem les conseqüències jurídicopolítiques que aquest fet tindria per la Unió Europea, ja que es tracta d'un cas de secessió o dissolució d'un estat membre: busquem el procediment d'ampliació interna més adequat i el desenvolupem pas per pas. Per últim, ens plantegem com haurien de ser les relacions de la Catalunya estat amb la resta d'organitzacions internacionals, diferents de la Unió Europea.

Per acabar, el treball compta amb unes conclusions, una bibliografia de la doctrina, els documents i les webs consultats, un epíleg i els annexes.

3. CONTEXT HISTÒRIC

Catalunya és un petit país a dins d'un Estat, l'espanyol. Aquest integra cultures diferents, tradicions diferents, llengües diferents, i proclama, en la seva Constitució que dins de la unitat, ha de respectar aquestes diferències. Però sembla ser que això no és així.

Els anhels de llibertat entre els catalans sempre han existit, en major o en menor mesura, i resulta que les circumstàncies actuals han fet que l'independentisme anés creixent, fins al punt d'arribar al 51,1% segons l'últim Baròmetre d'Opinió Pública del Centre d'Estudis d'Opinió ¹.

El moviment, com dèiem, sempre ha existit, però hem hagut d'esperar fins ara per veure'l créixer i manifestar-se. Anys enrere, la premsa no parlava d'independència i eren ben pocs els que alçaven la veu per a mostrar-se partidaris de la llibertat de Catalunya. Avui en dia, els diaris tenen sempre notícies de caire independentista o d'autodeterminació i el desig d'independència és manifestat molt més obertament.

Podríem dir que la primera gran onada de repercussió mediàtica va ser la Consulta independentista a Arenys de Munt, el 13 de setembre de 2009. Es tractava d'una iniciativa ciutadana per mitjà de la qual l'esmentat municipi va convocar a les urnes als seus ciutadans per tal que responguessin a la pregunta següent: «Està d'acord que Catalunya esdevingui un Estat de dret, independent, democràtic i social, integrat a la Unió Europea?». La idea va causar adeptes en molts altres pobles del territori. D'aquesta manera, el 12 i 13 de desembre del mateix any va tenir lloc el que hem anomenat com a Primera Onada de Consultes, en les quals van participar 167 municipis i de les quals destaquem l'èxit de participació tenint en compte que el resultat no era vinculant i la majoria aclaparadora del "Sí". El 28 de febrer del 2010 va tenir lloc la Segona Onada de Consultes, amb 80 municipis participants obtenint el mateix èxit que

---

¹ Font: Centre d'Estudis d'Opinió. Baròmetre d'Opinió Pública 27. 2a onada 2012. REO núm.694. 27 de juny 2012.

l'anterior. El 24 i 25 d'abril la Tercera, amb 211 municipis i el 20 de juny la Quarta amb 48 municipis participants ².

Mentrestant però l'Estatut d'Autonomia es trobava al Tribunal Constitucional on estava essent analitzat, durant no menys de 3 anys, ja que el Partit Popular havia presentat un recurs sobre la seva inconstitucionalitat. La sentència retalladora dels magistrats va ser resposta per una multitudinària manifestació de rebuig a la sentència a Barcelona, el 10 de juliol de 2010.

La crisi ja feia uns anys que apretava fort i la crispació en aquests casos augmenta. El 28 d'octubre de 2010 els catalans estaven convidats a les urnes per tal d'elegir els membres del seu Parlament. Destaca en aquesta convocatòria el naixement de dos partits de tendència manifestament independentista com són Reagrupament i Solidaritat Catalana. El primer no va aconseguir cap escó, cosa que sí que va fer el segon ³. La victòria però va ser per a Convergència i Unió, els quals, amb tot, començaven a mostrar certes tendències independentistes. Vam haver d'esperar fins al 10 d'abril de 2011 per veure la capital del país convocar a consulta popular als seus ciutadans.

Els ciutadans van fer un acte de fe amb el Parlament i el Govern elegit per tal que milloressin la situació del país, amb tot, la crisi s'ha intensificat els últims anys i han aparegut les primeres retallades, sobretot en educació i salut, que són els àmbits, potser, més propers als ciutadans. Aquest fet a propiciat que molta gent que no és independentista emocional, ho sigui racional, i que per tant prefereixi que Catalunya esdevingui un país, no per sentiment catalanista sinó perquè creu que així la situació econòmica del país milloraria notablement.

Veient la no-resposta del Govern, entestat en elaborar un pacte fiscal amb l'Estat espanyol, més favorable per a Catalunya que el que tenim ara i el qual l'Estat mai acceptarà han optat per fer-se seva la voluntat d'independència i perseguir-la en tant que poble català. Tan és així que el 3 de març de 2012 es va fundar l'Assemblea Nacional Catalana amb la finalitat de promoure la creació de les condicions polítiques i socials

---

² Font: http://ca.wikipedia.org/wiki/Consultes_sobre_la_independ%C3%A8ncia_de_Catalunya

³ Font: [http://ca.wikipedia.org/wiki/Eleccions_al_Parlament_de_Catalunya_\(2010\)](http://ca.wikipedia.org/wiki/Eleccions_al_Parlament_de_Catalunya_(2010))

necessàries per l'assoliment i la constitució de l'estat català propi, independent, de dret, social i democràtic; aglutinar totes aquelles persones que treballen amb objectius afins als de l'Assemblea Nacional Catalana des de tota mena de grups, entitats, moviments, partits polítics o individualment; i facilitar, potenciar i acollir tota classe d'iniciatives democràtiques encaminades a l'assoliment dels objectius esmentats ⁴.

Aquesta mateixa Assemblea Nacional és la que ha convocat una Manifestació multitudinària per a l'Onze de setembre d'aquest any 2012 per tal que el poble manifesti la seva voluntat d'independència. Paral·lelament a aquesta convocatòria, el Parlament va aprovar per majoria àmplia el pacte fiscal proposat per Convergència i Unió l'1 d'agost del 2012 ⁵.

L'Onze de setembre dos milions de persones segons l'organització; un i mig segons la Guàrdia Urbana, de manera consensuada amb el departament d'Interior; sis-cents mil assistents segons la delegació del govern espanyol a Catalunya ⁶ es van manifestar a Barcelona amb el lema "Catalunya nou Estat d'Europa". El reclam unànim de la marxa, la qual fou festiva i sense cap incident, va ser la independència de Catalunya.

El 18 de setembre de 2012, els eurodiputats Ramon Tremosa (CDC), Raül Romeva (ICV) i la gallega Ana Miranda (BNG), en representació del republicà Oriol Junqueras, a qui se li va acabar el mandat a principi d'any, demanen si: "La Comissió creu que s'ha de donar seguretat jurídica a les inversions internacionals i europees a Catalunya, especialment pel fet que aquest territori europeu integra el mercat comú i la zona euro, i tenint en compte la greu crisi econòmica que afecta la UE?". A més, reclamen al president de la CE, José Manuel Durao Barroso, que, en cas de secessió, "es garanteixin els drets democràtics i polítics dels catalans, que són europeus, i dels ciutadans europeus amb nacionalitat no espanyola que resideixen a Catalunya".

---

⁴ Font: <http://assemblea.cat/?q=ca>

⁵ Font: <http://www.324.cat/noticia/1824252/politica/El-Parlament-aprova-la-proposta-de-pacte-fiscal-per-amplia-majoria>

⁶ Font: http://www.ara.cat/especials/onzesetembre2012/gentada-centre-Barcelona-mitja-manifestacio_0_772122901.html

També pregunten si "un referèndum democràtic d'autodeterminació en una regió europea és conforme als principis democràtics del Tractat de la UE", citant els articles 2 i 10. Recorden que "el dictamen del Tribunal Internacional de Justícia sobre la declaració d'independència unilateral de Kosovo estableix que el principi democràtic està per davant del d'integritat territorial" i demanen a la CE si "pel bon funcionament de la UE, li pertocaria establir un full de ruta democràtic i transparent per a un eventual procés d'independència de Catalunya".

El president català Artur Mas i l'espanyol Mariano Rajoy es van trobar el 20 de setembre a la Moncloa per tal de, entre d'altres coses, discutir sobre el pacte fiscal⁷. Mas ja havia advertit què si no es podia aconseguir el pacte fiscal, el següent pas seria la independència. Així doncs, davant la negativa espanyola al pacte fiscal, el president de la Generalitat va decidir dissoldre el Parlament i convocar eleccions per al 25 de novembre; unes eleccions, clarament plebiscitàries.

Des del moment en què es van convocar les eleccions, els partits catalans es van posicionar a favor o en contra del procés d'autodeterminació i la independència de Catalunya, principalment, mentre des de l'Estat espanyols s'invoquen els típics fantasmes: no es pagaran les pensions, s'enviaran els tancs, els títols universitaris catalans no valdran, Catalunya no té prou potencial econòmic per sortir-se'n... Caldrà esperar al desenllaç de les eleccions per saber què desitja la majoria del poble català i prendre, a partir d'aquestes indicacions, la direcció adequada.

---

⁷ Font: http://www.ara.cat/politica/MAS-RAJOY_0_763723732.html

4. EL DRET A L'AUTODETERMINACIÓ

El dret a l'autodeterminació és la plasmació jurídica del principi general democràtic pel qual tota comunitat humana té per naturalesa el dret a governar-se a si mateixa. Així doncs es tracta d'un principi fonamental dels drets humans, consistent en el dret individual i col·lectiu a *"decidir lliurement la condició política i a perseguir lliurement el desenvolupament econòmic, social i cultural"*.

En aquest apartat aprofundirem en el coneixement del dret a l'autodeterminació. En primer lloc, donarem un cop d'ull a la configuració històrica i a l'evolució d'aquest dret (5.1). En un segon apartat, tractarem i analitzarem el contingut del dret a l'autodeterminació (5.2). Seguidament, veurem com es configura aquest dret dins del context de la Unió Europea (5.3). A continuació, passarem a tractar la crisi de l'estat-nació (5.4) i, ja per acabar, abordarem concretament el dret a l'autodeterminació del poble català (5.5).

4.1 Configuració històrica i evolució del dret a l'autodeterminació

El president dels Estats Units, Woodrow Wilson, va ser el primer de formular-lo com a principi, incloent-lo en els seus Catorze Punts. En segon lloc, va ser inclòs com a peça clau en el Tractat de Versalles, i utilitzat per dibuixar les fronteres de l'Europa Oriental i posar inici a la descolonització.

L'Organització de les Nacions Unides (en endavant, ONU) ha estat un dels principals actors de la política internacional des de la fi de la Segona Guerra Mundial. El Vell Continent va quedar ben tocat després d'aquest trist episodi de la història i per això va disposar una gran confiança en aquest organisme internacional.

La primera referència de l'ONU sobre el dret a l'autodeterminació el trobem en l'article 1.2 de la seva Carta fundacional, de 26 de juny de 1945, la qual fa referència al dret dels pobles a l'autodeterminació, tot i que no n'especifica el contingut, fet que va provocar divergències interpretatives del concepte entre els estats membres.

Aquesta clàusula d'autodeterminació perseguia que les antigues colònies existents abans de la Segona Guerra Mundial poguessin pronunciar-se lliurement sobre el seu futur. Amb tot, després de la descolonització, aquest dret només era aplicable als “estats” i no als “pobles”.

El conflicte de termes va provocar que la Declaració Universal dels Drets Humans (1948) no recollís explícitament aquest dret. Amb tot, l'article 1 exposa el text següent:

*“Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres”*⁸.

Del conjunt de l'articulat de la Declaració, i en especial d'aquest que hem transcrit, el qual consagra la llibertat individual, podem deduir, tal i com fa Jaume Renyer i Alimbau, que *“el dret a l'autodeterminació no és ni més ni menys que l'expressió col·lectiva d'aquesta mateixa llibertat individual”*⁹. Però el reconeixement dels drets col·lectius és una assignatura encara pendent en el nostre món.

El següent text que ens parla del dret a l'autodeterminació és la Resolució 1514 adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 14 de desembre de 1960, mitjançant la qual l'ONU reconeix aquest dret a les colònies en la Declaració sobre la Concessió d'Independència als països i pobles colonials. Dos dies més tard es va aprovar la Resolució 1541 de l'Assemblea General, la qual contemplava tres manifestacions de l'exercici del dret a la lliure determinació: creació d'un nou Estat, lliure associació amb un altre Estat i la integració a un altre Estat.

El dret a l'autodeterminació es va veure ampliat posteriorment mitjançant el Pacte Internacional de Drets econòmics, socials i culturals i el de Drets civils i polítics, ambdós aprovats el 16 de desembre de 1966 per l'Assemblea General de l'ONU. Aquests estenien a tots els pobles la titularitat del dret a decidir lliurement el seu futur, sota la lletra dels seus articles 1:

---

⁸ Font: http://ca.wikipedia.org/wiki/Declaraci%C3%B3_Universal_dels_Drets_Humans

⁹ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

“Tots els pobles tenen dret a l'autodeterminació. En virtut d'aquest dret determinen lliurement el seu estatut polític i procuren també pel seu desenvolupament, econòmic, social i cultural.

Tots els pobles poden, per a les seves pròpies finalitats, disposar lliurement de llurs riqueses i de llurs recursos naturals sense perjudicar, però, cap de les obligacions que sorgeixen de la cooperació econòmica internacional basada en un principi de benefici recíproc, i també del dret internacional. En cap cas, un poble no pot ser privat dels seus mitjans de subsistència.

Els estats part en aquest pacte, incloent-hi aquells que tenen responsabilitat d'administrar territoris no autònoms, i territoris en fideïcomís, promouran l'exercici del dret a l'autodeterminació i respectaran aquest dret d'acord amb les disposicions de la Carta de les Nacions Unides”¹⁰.

Així doncs, aquests dos Pactes posen en relació els drets polítics, econòmics, socials i culturals i el dret a l'autodeterminació, atorgant-li així el caràcter de dret fonamental. Els Pactes són tractats internacionals, per tant, són normes jurídiques vinculants per a tots els estat que els han ratificat, i l'únic que té facultat per a interpretar-los és el Tribunal Internacional de Justícia.

Per començar a encarar el tema que abordarem en aquest treball i també per a posar de manifest una de les incongruències de l'Estat espanyol apuntarem que aquest va ratificar els pactes el 20 d'abril de 1977.

Amb tot, segueix quedant a l'aire la definició del terme “poble”. Per similitud podríem adoptar la que proposa la Declaració Universal dels Drets Col·lectius dels pobles, elaborada per l'Assemblea General de la Conferència de les Nacions sense Estat d'Europa (CONSEU):

“Qualsevol col·lectivitat humana que tingui referències comunes a una cultura i a una pròpia tradició històrica, desenvolupades en un territori geogràficament detectable o en altres àmbits, constitueix un poble”.

---

¹⁰ Font: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Autodeterminaci%C3%B3>

La Declaració sobre Principis de Dret Internacional referents a les Relacions d'Amistat i Cooperació entre els Estats de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides, Resolució 2625 (XXV), de 24 d'octubre del 1970, va actualitzar el dret a l'autodeterminació, alhora que el desenvolupava. Així doncs, *“tot poble té dret a la lliure determinació per afrontar situacions de manca de representació o d'opressió per part d'un govern determinat”*¹¹. Però aquesta mateixa Resolució apuntava que *“cap de les seves disposicions s'entendrà en el sentit que autoritza o fomenta cap acció encaminada a trencar la integritat territorial d'Estats sobirans dotats d'un govern que representi a la totalitat de la població del territori, sense distinció”*¹².

És en aquest punt que entren en conflicte el dret d'autodeterminació i el principi d'integritat territorial, confrontació que a la pràctica ha estat resolta mitjançant la definició de “poble amb dret a l'autodeterminació”. Els subjectes actius d'aquest dret són les persones que viuen en un mateix estat-nació, més que no pas aquelles que comparteixen una mateixa llengua o cultura. Per aquest motiu, actualment el dret a l'autodeterminació no ajuda a aconseguir les aspiracions polítiques de les minories ètniques, religioses o lingüístiques oprimides.

Amb tot, Antonio Remiro Brotons apunta que existeixen dues excepcions al principi d'integritat territorial: en primer lloc, el supòsit de pobles annexionats un cop la conquesta ja ha estat condemnada com a mode d'adquisició del domini territorial; i, en segon lloc, el supòsit dels pobles orpimits per genocidi, violació massiva dels seus drets, destrucció de la seva identitat o discriminació política i social greu i sistemàtica. D'una banda, els fets ocorreguts el 1714 i, de l'altra, els repetits atacs a la llengua, a la cultura, a les infraestructures, a les competències i un llarg etcètera que els catalans pateixen per part del Govern central, podrien justificar qualsevol d'aquestes dues excepcions.

Tornant a la Resolució 2625, aquesta va posar de manifest que el dret a l'autodeterminació no ha de desembocar obligatòriament en la creació d'un nou estat i, a més, va introduir mesures de protecció de la integritat dels ja constituïts, però establint

---

¹¹ <http://ca.wikipedia.org/wiki/Autodeterminaci%C3%B3>

¹² Font: REMIRO BROTONS, A. Derecho Internacional. Curso general. Editorial Tirant lo Blanch, València, 2010, 1a edició.

la condició que aquests han d'estar governats per un òrgan que representi tota la població del territori sense distinció de raça, credo o color.

Per últim, una nova Declaració de l'Assemblea General de l'ONU, de 18 de desembre de 1992, sobre els Drets de les persones pertanyents a minories nacionals, ètniques, religioses o lingüístiques obliga els estats a protegir la identitat de les minories dins dels seus territoris, sense plantejar l'exercici del dret a l'autodeterminació.

Amb tot, el dret internacional encara no ens ha proporcionat un concepte clar i definit de "poble", i no només això, sinó que tampoc ha establert cap procediment d'arbitratge ni s'ha creat en el si de l'ONU cap organisme que s'encarregui exclusivament de resoldre els conflictes que es plantegin en aquest àmbit.

4.2 Contingut del dret a l'autodeterminació

Per tal de mostrar la transcendència del dret a l'autodeterminació esmentarem que una de les ponències del seminari de la UNESCO sobre "L'aplicació del dret a l'autodeterminació com a contribució de la prevenció de conflictes" que va tenir lloc a Barcelona del 22 al 26 de novembre de 1998 manifestava que *"el principi i el dret fonamental a l'autodeterminació de tots els pobles està establert fermament en la legislació internacional, inclosa la legislació sobre els drets humans, i ha d'aplicar-se de manera igualitària i universal. L'aplicació pacífica del dret d'autodeterminació en sentit ampli contribueix de manera decisiva a la prevenció i a la resolució de conflictes, especialment d'aquells que afecten interessos contraposats d'estats i pobles existents, inclosos els pobles indígenes i les comunitats minoritàries. En aquest sentit, és important entendre l'autodeterminació com un procés d'elecció continu envers la consecució de la seguretat humana i la satisfacció de les necessitats humanes, el qual té un ampli ventall de possibles resultats i expressions, adaptats a diferents situacions humanes concretes.*

Aquesta diversitat pot incloure –tot i que no es limita a això- garanties de seguretat cultural, formes d'autogovern i autonomia, autogestió econòmica, participació efectiva a nivell internacional, drets sobre el territori i la responsabilitat respecte al medi

ambient, llibertat espiritual i les diferents formes que garanteixin la lliure expressió i la protecció de la identitat col·lectiva de manera digna” ¹³. Així doncs, veiem la importància d'aquest dret pel que fa al manteniment de la pau i la seguretat internacionals.

El dret a l'autodeterminació és, com ja hem apuntat, un dret humà, fonamental, individual o col·lectiu, i positiu, ja que el trobem tipificat per normes jurídiques vinculants per als estats.

El dret a l'autodeterminació vol protegir els pobles com a unitats de cultura per tal de complir el seu objectiu final, que no és altre que protegir a les persones que s'identifiquen amb aquests pobles i que construeixen la seva personalitat específica i psicològica a partir d'aquesta cultura.

Segons José Antonio Obieta ¹⁴ el dret a l'autodeterminació comprèn, en primer lloc, el dret a l'autoafirmació, és a dir, la capacitat de tot poble a proclamar-se existent, sense ingerències externes; el d'autodefinició, per tant, la possibilitat que la comunitat determini per si mateixa qui són les persones que poden constituir el poble; el d'autodelimitació, que permet determinar els límits del seu territori; l'autodeterminació interna, consistent en la facultat del poble de donar-se el règim de govern que vulgui; i, per acabar, l'autodeterminació externa, que no és altra cosa que la fixació del seu sistema de relacions pel que fa als altres pobles i estats.

Actualment, però, els estats han optat per limitar els efectes del dret a l'autodeterminació, així doncs, en primer lloc, han inculcat la distinció entre autodeterminació externa, la qual pot conduir al naixement d'un nou estat, i l'autodeterminació interna, la qual garanteix el manteniment de l'estructura integral de l'estat deixant en mans de la col·lectivitat autodeterminada quina forma d'estat desitgen, entre les quals trobem federació, confederació, autonomia... En segon lloc, els estats han

---

¹³ Font: ponències del seminari UNESCO sobre “L'aplicació del dret a l'autodeterminació com a contribució a la prevenció de conflictes” celebrat a Barcelona del 22 al 26 de novembre de 1998, editades pel Centre UNESCO de Catalunya l'any 1999.

¹⁴ Font: OBIETA, J.A. El derecho a la autodeterminación de los pueblos. Publicaciones de la Universidad de Deusto, Bilbao, 1980

reinterpretat aquest dret a l'autodeterminació tot posant de manifest l'obligat compliment del principi d'integritat territorial i d'estabilitat internacional.

Tanmateix, i com apunta Jaume Renyer i Alimbau, *“la protecció que les normes internacionals donen a la integritat territorial dels estats s’ha d’interpretar restrictivament, com una protecció de l’Estat cap a fora, defensant-lo de les accions tendents a la seva dominació i subordinació per part d’altres Estats o organitzacions supraestats, però no com un límit intern cap a les aspiracions dels pobles que hi estan integrats i que aspiren a separar-se’n”*¹⁵.

4.3. El dret a l'autodeterminació dins la Unió Europea

El principi inspirador de tot el procediment unitari de la Unió Europea, des de la fundació de la Comunitat Econòmica Europea i fins a l'actualitat amb el Tractat de Lisboa és la llibertat política i econòmica. Amb tot, l'assignatura pendent d'Europa és el reconeixement dels drets dels pobles. És ben cert que a la Unió Europa encara li queda molt camí per recórrer en l'àmbit del dret humans col·lectius, complement necessari dels dret humans individuals, i dins dels quals trobem el dret a l'autodeterminació.

L'Europa actual té com a objectiu una “unió interna” però per aconseguir-la cal que escolti les reivindicacions dels pobles que persegueixen la seva autodeterminació. Només quan tots els pobles estiguin ben definits, seran capaços d'asseure's i dialogar sobre aquesta ciutadania comuna a tota la Unió. *“Perquè la Unió Europea sigui creïble, ha de demostrar que és el resultat, o el fruit, del respecte al pluralisme de les distintes nacions forjadores del mosaic, únic i divers a la vegada, de llengües i cultures, que és la societat europea”*¹⁶.

---

¹⁵ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

¹⁶ Font: ARGEMÍ, A. “L'autodeterminació catalana en el context europeu”, Pròleg de RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

La Carta de París per a una nova Europa, signada el 21 de novembre de 1990 pels representants dels 34 estats membres de la Conferència de Seguretat i Cooperació a Europa (CSCE), transformada el 1995 en l'Organització de Seguretat i Cooperació Europea (OSCE), “*contenia elements innovadors respecte de la Conferència d'Hèlsinki de l'any 1975, generats per la primera onada d'eurooptimisme que va seguir a la desaparició de la política de blocs, elements innovadors que no s'han confirmat posteriorment. En especial, una orientació més favorable a la preservació de la identitat de les minories nacionals que es va concretar en la convocatòria d'una reunió d'experts a Ginebra el juliol de 1991, de la qual va sorgir un informe sobre minories nacionals. El text no defineix què és una minoria nacional ni quantes n'hi ha a Europa; tampoc recull unes hipotètiques condicions per a l'exercici del dret a l'autodeterminació es limita a enumerar una llista de recomanacions als estats de cara a la protecció dels drets de les minories nacionals dintre dels respectius territoris i a la prevenció de nous conflictes nacionals*”¹⁷.

En la cimera de Lisboa de desembre de 1996, l'OSCE va aprovar la Declaració sobre un model comú i global de seguretat per a Europa al segle XXI, que posava de manifest una sèrie de normes de bona conducta que han de respectar els estats que vulguin ingressar a la Unió, posant èmfasi en la inviolabilitat de les fronteres i la necessitat de protecció de les minories nacionals.

L'Alt Comissariat de l'OSCE per a les Minories Nacionals va entrar en funcionament el gener de 1993 i té com a objectiu prevenir conflictes entre els Estats i les minories nacionals compreses al seu interior. Actua amb una rigorosa confidencialitat per tal d'afavorir la confiança entre les parts en conflicte i respon exclusivament davant el secretari general de l'organització. Fins ara ha actuat en nombrosos conflictes de l'est d'Europa, però en cap a l'oest.

Per últim, el 10 de novembre de 2004 es va aprovar la Convenció marc per a la protecció de les minories nacionals per part del Consell de Ministres del Consell d'Europa, intentant així transformar els acords polítics de l'OSCE en un tractat

---

¹⁷ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

internacional de protecció de les minories que estableixi un estàndard mínim de garanties per a aquests col·lectius humans sense perjudici de la sobirania i la integritat dels estats. Malgrat que per primera vegada es conceben drets a les minories dins del conjunt dels drets humans, no s'arriba a crear un organisme garant dels drets col·lectius dels pobles al qual es pugui apel·lar en cas de conflicte o en cas de voler exercir el dret d'autodeterminació.

Segons Jaume Renyer i Alimbau, *“contemplant críticament l'actual procés de construcció europea i la relació que té –o més ben dit, hauria de tenir- amb els drets dels pobles, protegits com els drets individuals i col·lectius per la Declaració de l'ONU de 1948, i per tant principis inspiradors que haurien de ser de tot l'ordenament jurídic internacional, el balanç d'aquesta anàlisi és, ara per ara, deficitari [...] Els drets individuals, és a dir, a la llibertat ideològica, religiosa, a la vida, entre d'altres, no poden ser els únics drets que reconegui la UE, els drets col·lectius són la garantia que existeixin els drets individuals i el factor clau que permet que les mentalitats i les estructures evolucionin”*. I és que els drets són realment reconeguts quan en coneixes el seu contingut, els seus exercents i els seus garants. A la Unió Europea encara no sabem qui és el “poble” subjecte del dret a l'autodeterminació, ni quin és l'organisme que ens protegirà de qui vagi en contra de l'exercici d'aquest dret nostre i legítim.

4.4. La crisi de l'estat-nació

Avui en dia, tal i com podem apreciar fent un lleuger cop d'ull als mass media, l'estat-nació està en crisi, i és que, d'una banda, per si sol no pot resoldre els conflictes existents a nivell mundial, i de l'altra, al ser un territori normalment extens, no es troba suficientment a prop dels petits problemes que afecten als seus ciutadans. Així doncs, tant per dalt com per baix, es veu desbordat i, a més, ha cedit part de les seves competències. *“Es troba, doncs, interposat entre la internacionalització progressiva dels mercats i la puixança de les minories nacionals i les unitats subestats, formant una mena de comunitat de substitució que manté la seva vigència gràcies a l'erosió d'altres factors de cohesió sociopolítica com eren fins fa poc la religió o les ideologies comunitaristes. La creació de noves unitats polítiques de vocació continental, cas de la Unió Europea, condueixen al qüestionament de principis tan arrelats en la cultura*

*política occidental com la identificació entre estat i sobirania. De tal manera que l'aparició de noms jurídiques emanades d'institucions comunitàries de caràcter vinculant per als estats, obliga a un replantejament de la sobirania estatal en relació amb l'existència de nacions comunes supraconstitucionals”*¹⁸.

En segon lloc, cal tenir en compte que durant el segle XIX, el model estatal francès es va anar estenent i consolidant a la major part d'Europa, construint així estats el territori dels quals havia estat adquirit per conquestes bèl·liques d'unes nacions sobre les altres, desiguals lingüísticament, econòmicament, de diferents tradicions culturals i polítiques, amb creacions religioses diverses... Per tant, el concepte d'estat modern, basat en el principi d'igualtat formal, és a dir, cultura, llengua i religió homogènies, no es compleix.

En tercer lloc, el dilema fonamental és la batalla entre el principi d'integritat territorial i el dret a l'autodeterminació, és a dir, els drets de l'estat o els drets dels pobles a tenir estat. Cal preguntar-se en nom de què es pot negar el dret a l'accés a la sobirania d'un poble si Europa viu una etapa democràtica fonamentada teòricament sobre el respecte a l'individu com a element central de la societat, i la sobirania popular com un eix central de l'ordre polític. Els estats no són òrgans invariables, condemnats a mantenir la mateixa forma, la mateixa organització territorial, les mateixes lleis per sempre més, sinó que són quelcom que pot ser modificat, eliminat o creat amb el transcurs del temps. Els estats no són “valors segurs”, sinó que la potencialitat dels factors socioeconòmics, els components religiosos o ètnics, poden desestabilitzar les bases institucionals sobre les quals es sustenten molts estats contemporanis.

En quart lloc, ens podem preguntar si el que limita l'exercici del dret a l'autodeterminació per part dels seus subjectes actius és que existeix cert temor als costos i als perills que comporta la transició d'un estat que es divideix a un altre que neix. Si és que la creença en l'artificiosa racionalitat dels estats constituïts és suficient per a no emprendre el camí de l'autodeterminació. *“Mentre es mantingui el dogma de la integritat territorial dels estats, que es deriva d'un hipotètic dret d'aquests a uniformitzar les poblacions compreses entre les seves fronteres, i no s'inverteixi la*

---

¹⁸ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

*situació en favor del dret que tenen tots els pobles a decidir lliurement el seu futur, inclosa l'opció de tenir estat propi, no es pot dir que els drets humans estiguin reconeguts universalment”*¹⁹.

Actualment, defensar el vell ordre polític representat pels estats és una actitud políticament fora de context, reaccionària i intel·lectualment pobre, ja que va en contra de la supervivència dels trets identitaris i de les diverses realitats nacionals i culturals. Cal establir un model nou de poders polítics que comenci pel reconeixement de la real diversitat de comunitats humanes existents i treballi pel respecte a la llibertat de cada comunitat per a organitzar-se políticament. *“La democràcia és una abstracció tramposa si impedeix la creació de comunitats políticament organitzades. Precisament, la salut democràtica consisteix a posar el dret a l'autoorganització política per sobre del respecte a les estructures de poder”*²⁰.

Anant un pèl més enllà, la Unió Europea ha de deixar d'estar governada pels interessos dels seus Estats membres i de les empreses transnacionals i passar a ser guiada per les aspiracions de les comunitats i els pobles europeus i per la defensa del bé comú de tots aquests. La Unió Europea hauria de tornar a ser la dels pobles i dels ciutadans.

L'autodeterminació no ha de ser entesa com la voluntat d'uns separatistes que volen desvincular-se de la resta del món, que volen anar per lliure, sinó com la voluntat d'un poble que pretén autodefinir-se, primer de tot, a si mateix per tal de, posteriorment, participar en propostes a nivell continental i mundial, per ser un col·lectiu definit, amb idees pròpies, que vol col·laborar al desenvolupament universal. *“Tots els progressos de les llibertats i de la justícia han suposat desestabilitzar les situacions anteriors i perjudicar els beneficiaris dels sistemes d'opressió. Una anàlisi rigorosa de molts conflictes contemporanis posa de manifest que les causes de la inestabilitat i la violència són, de manera molt freqüent, les repressions contra les cultures i contra els*

---

¹⁹ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

²⁰ MARTÍ, F. “L'autodeterminació, un camí de futur”, Pròleg de RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

pobles que aspiren a gaudir dels seus drets” ²¹. Així doncs, aquest procés d'autodeterminació el que pretén es posar fi a aquests estats artificials que provoquen situacions d'injustícia i possibles generadores d'enfrontaments, més que no pas crear conflictes nous.

4.5 L'autodeterminació del poble català

Per abordar aquest últim punt del dret a l'autodeterminació ens hem de fer tres preguntes: Qui és el poble català? Té o no dret a l'autodeterminació i per què? Com funciona l'exercici del dret a l'autodeterminació?

4.5.1. La noció de “poble català”

La doctrina no s'ha despreocupat de la manca de definició de “poble”. Per exemple, el professor Ruiloba Santana enten que “poble” designa la mateixa realitat que “nació”, i que només hi ha matisos i connotacions diverses entre ells. *“La paraula “nació” evoca a l'Estat nacional sorgit a principis de l'edat moderna i la idea de nació va abastar el seu moment culminant al segle XIX i principis del XX com a suport de l'Estat i en funció del principi de les nacionalitats. Però caiguda en crisi aquella ideologia, sorgeix en el Dret Internacional contemporani el concepte de poble, encara que per a designar a la mateixa realitat que la contemplada per la paraula nació: la comunitat humana sobre la que s'assenta l'Estat. Si, doncs, els conceptes de nació i poble designen les mateixes realitats, podem arribar a la determinació del que és un poble servint-nos de les teories formulades sobre la nació”* ²².

Existeixen, però, dues concepcions diferents de nació: l'alemanya, molt rígida; i la francesa, més oberta. Per això s'ha optat per una postura intermitja entre totes dues

---

²¹ MARTÍ, F. “L'autodeterminació, un camí de futur”, Pròleg del llibre L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes de RENYER I ALIMBAU, J. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

²² Font: PASTOR RIDRUEJO, J.A. Curso de Derecho Internacional Público y organizaciones internacionales. Editorial Tecnos, Madrid 2011, 15a edició.

tendències, la qual dona entrada tant als elements objectius, és a dir, territori geogràficament diferenciat; unitat d'ètnia; llengua, cultura, religió, tradicions i passat comú i sentiment de pàtria i consciència nacional; com els subjectius, és a dir, la voluntat col·lectiva de constituir una nació independent.

Una altra teoria és la que ens apunta Renyer Alimbau, segons la qual existeixen tres criteris alternatius per al concepte de “poble”:

- a) el geogràfic-territorial: integrat pels habitants d'un territori determinat;
- b) l'ètnic-objectiu: el poble està format per totes aquelles persones que neixen en un col·lectiu amb un nombre de trets comuns que els identifica com a tals, independentment de la voluntat dels seus membres; i
- c) el democràtic-subjectiu: parteix de l'autodefinició segons la qual un grup de persones s'identifiquen a través de la suma d'uns trets compartits i expressen la voluntat de ser reconeguts com a poble

D'aquests tres criteris, l'últim és el més progressiu en la línia de l'efectivitat dels drets humans i el més conforme amb la realitat multicultural de la societat contemporània. Està vinculat fonamentalment a la idea que un poble és bàsicament una unitat de cultura, i entre les creacions col·lectives que integren una cultura particular, la que destaca per sobre de totes no és altre que la llengua. *“Aquesta no és solament el vincle mitjançant el qual es comuniquen entre si els qui la parlen, sinó també l'arxiu i la síntesi de les principals experiències històriques d'una col·lectivitat, que caracteritza i tipifica una manera de ser i constitueix la imatge que un poble projecta de si mateix a la resta del món”* ²³.

A part de la llengua, existeixen molts altres elements caracteritzadors d'una cultura com són les institucions jurídiques i polítiques de què s'ha dotat en el passat i que perviuen en un o altre grau, la memòria històrica, les tradicions i les idees religioses, el folklore i la mentalitat i la psicologia que resulta d'aquests trets compartits.

---

²³ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

Aplicant aquestes idees al poble català, aquest estaria integrat per un nombre indeterminat de persones que tenen en comú un nombre variable i evolutiu d'elements d'identitat compartits: llengua, tradicions, valors específics en el món del treball... i que reivindiquen el seu reconeixement com a nació ²⁴.

L'expresident Jordi Pujol va fer popularment conegut el concepte segons el qual és català tot aquell qui viu i treballa a Catalunya. Amb tot, això no és ben bé així, ja que existeix un sentiment de catalanitat, un vincle de pertinença a la terra, d'aquelles persones catalanes que viuen i/o treballen en un altre país, es tracta d'un lligam sociològic-afectiu.

A més, a Catalunya hi viuen:

- “a) Catalans amb voluntat de nació, independentment del seu origen.*
- b) Catalans sense una consciència definida sobre la seva singular pertinença al poble català que es mantenen en fórmules ambivalents (tant són catalans com espanyols amb diferent matisos).*
- c) Espanyols únicament, per origen o per adhesió posterior.*
- d) Els ciutadans comunitaris que resideixen de forma permanent al nostre país però que mantenen la seva adscripció estatal originària i els drets polítics que deriven d'aquesta adscripció.*
- e) Els ciutadans extracomunitaris que cada vegada més s'estableixen als Països Catalans amb voluntat d'integració però que estan actualment desproveïts de drets polítics”* ²⁵.

Per tal que les relacions entre tots aquests grups siguin de màxima igualtat, cal un reconeixement del poble català, de manera que tots cinc col·lectius puguin actuar en el mateix nivell de condicions, i que no hi hagi un grup fort per sobre dels altres, o bé col·lectius discriminats.

---

²⁴ Font: TERRICABRAS, J.M. “Drets dels homes, drets dels pobles”, dins del llibre L'Autodeterminació de Catalunya i l'esperança d'Europa. Llibres de l'Índex, Barcelona 1992.

²⁵ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

D'altra banda, per fer compatible el reconeixement de la subjectivitat nacional del poble català amb l'exercici de drets polítics de ciutadans espanyols i comunitaris caldria consensuar el marc institucional sobre les bases que esmentarem a continuació.

En primer lloc, els ciutadans que tinguin veïnatge administratiu a Catalunya i els catalans que resideixin fora dels Països Catalans que vulguin mantenir o adoptar la condició política de catalans, tenen dret a decidir sobre el sistema polític de Catalunya.

En segon lloc, caldrà el reconeixement del dret a l'autodeterminació del poble català, el qual té per finalitat la preservació i el lliure desenvolupament del nostre poble. Així doncs, *“els ciutadans espanyols residents a Catalunya que no vulguin integrar-se en la condició política de catalans tindran els mateixos drets individuals i socials que els catalans nacionals i exerciran els seus drets polítics, a les eleccions locals, en els municipis d'on se sentin integrants. Tothom té els mateixos drets però els exerceix a través del col·lectiu nacional d'adscripció voluntària independentment del territori on visquin. Es tracta d'interioritzar el sistema que actualment s'aplica als residents comunitaris que ja tenen constitucionalment reconegut el dret a votar a les municipals mentre que mantenen el dret de vot en els seus estats de procedència. La finalitat de l'autodeterminació no és segregar la societat, dividint-la, sinó al contrari, és buscar la màxima integració social entre tots els ciutadans reconeixent a cadascú la seva identitat i, des d'aquest punt de partida igualitari, decidir el futur comú”* ²⁶.

Per acabar, si es donés el cas que la majoria d'electors amb dret a vot opta per un poder polític propi, que pot tenir la forma d'autonomia, de federació, de confederació o d'estat independent; caldrà garantir el respecte pels drets de les minories que hagin optat per mantenir-se en la situació política anterior.

4.5.2. Els pobles sense estat de la Unió Europea

A la Unió Europea, sota l'expressió “fenomen nacional” s'hi agrupen una pluralitat de moviments que reclamen la denominació de nacionals. Els podem dividir en tres grups.

---

²⁶ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

En primer lloc, les nacions prohibides o nacionalitats històriques són aquells pobles que comparteixen el tret comú d'haver tingut institucions polítiques sobiranes en el passat i que en l'època moderna no s'han pogut dotar d'estat propi i han mantingut amb alts i baixos una resistència continuada als intents d'assimilació per part dels estats dels quals depenen. Aquest és el cas dels Països Catalans respecte l'Estat espanyol, de la Bretanya i Occitània respecte França, o d'Escòcia i el País de Gal·les respecte el Regne Unit. Aquestes incorporacions són resultat de guerres d'ocupació sota la forma de conflictes de successió dinàstica.

L'expressió “nacions prohibides” fou emprada per primer cop per Sergio Salvi per referir-se a la situació de no-reconeixement d'unes nacions que, integrades formalment en estats democràtics en els quals el vot dels ciutadans pot canviar governs i sistemes constitucionals, no permet encara plantejar l'autodeterminació d'una part del territori. En aquest cas, l'autodeterminació hauria de poder permetre a aquests pobles definir-se mitjançant un estat propi.

En segon lloc, les minories nacionals amb estat de referència són pobles amb estat propi però que tenen part dels seus connacionals en situació minoritzada en estats veïns. Estem parlant dels alemanys de Romania, dels grecs d'Albània o dels sud-tirolesos a Itàlia. Per a aquests pobles, l'autodeterminació ha d'incloure la reunificació territorial o, com a mínim, el reconeixement de la seva identitat nacional diferenciada en l'estat del qual formen part en situació de minoria.

Per últim, les minories nacionals sense referència territorial són els pobles instal·lats per Europa i organitzats en comunitats que reclamen aquí un reconeixement que no tenen en els seus estats de procedència. És el cas dels gitanos, els jueus, els kurds o els berbers. En aquest cas, el dret d'autodeterminació no té el caràcter de reconeixement d'un poder polític territorial fora del seu país d'origen, sinó que bàsicament cerquen un reconeixement cultural.

4.5.3. El cas dels Països Catalans

Per acabar aquest extens epígraf cal tenir en compte un últim entrebanc en el camí d'autodeterminació del poble català. Partim de la base que la noció més progressiva de “poble” és la que es basa en la cultura, però tot poble necessita un territori on consolidar-se. Amb tot aquest territori nacional no haurà de ser considerat com a exclusiu i s'hi haurà de respectar la diversitat cultural dels qui hi resideixin. “*Un individu lliure ha de poder, visqui on visqui, afirmar la seva identitat ètnica o cultural i la seva identitat nacional*”²⁷. Karl Renner apuntava, a principis del nostre segle, la teoria segons la qual “*cal deslligar les nacions d'un suport territorial i constituir-les sota la forma d'associacions de persones que voluntàriament han escollit la seva pertinença nacional*”²⁸. D'aquesta manera, els catalans o descendents de catalans que resideixin en estats extracomunitaris i que han adquirit la nacionalitat de l'estat on resideixen haurien de poder recuperar la vinculació amb el conjunt del poble català.

La unitat de cultura catalana està formada per Catalunya, el País Valencià, les comarques catalanoparlants de la Franja de Ponent, la Catalunya Nord, les Illes Balears, Andorra i l'Alguer. El conjunt de persones que se senten integrants de la comunitat nacional són el subjecte col·lectiu del dret d'autodeterminació. “*Es tracta d'una titularitat col·lectiva que s'exerceix individualment a través del vot en el moment i amb el grau d'intensitat que la dinàmica de cada territori permeti en cada moment*”²⁹. Així doncs, no cal pretendre que tots els subjectes del dret d'autodeterminació el vulguin exercir alhora, que tots sentiran el desig d'autodefinir-se alhora, i tampoc s'hauria de permetre que la no voluntat d'autodeterminació d'una part del poble català, impedisís l'autodeterminació d'una altra part, sinó que s'haurien d'acceptar les diferents velocitats de decisió de cada porció de territori.

Tenint en compte aquests diferents ritmes de cada territori que conforma els Països Catalans, més endavant, quan parlem del procés de successió de Catalunya en la condició d'estat membre de la Unió Europea, farem referència justament a això, al

---

²⁷ Font: DE MONTBRIAL, T. Mémoire du temps présent. Editorial Flammarion, París, 1996.

²⁸ Font: PIERRE-CAPS, S. La Multination. Editorial Odile Jacob, París, 1995.

²⁹ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

territori que conforma el que entenem com a Catalunya, i no pas al conjunt dels Països Catalans.

Hem de tenir present que la nacionalitat no és, o no hauria de ser, una qüestió de diners, d'interessos, sinó una qüestió de sentiments, de cor, de vinculació afectiva a la terra. *“Un plantejament nacional no es pot fer des de proposicions abstractes sinó a partir de les lleialtats locals i regionals que són les més immediates per a la majoria de la població”* ³⁰.

4.5.4. El conflicte constitucional espanyol

Amb tot, el text constitucional de l'estat espanyol recull els drets individuals i, en menor mesura, els drets socials, però no hi trobem cap referència als drets dels pobles. Tenim, per tant, un ordenament jurídic que basat en una filosofia política que prima l'individualisme, per sobre d'allò que és comunitari, i que amagant-se rere l'escut de l'igualitarisme abstracte de tots els ciutadans espanyols, relativitza tot allò que fa referència als grups socials, la seva diversitat, el pluralisme cultural i lingüístic...

La Constitució espanyola no recull el dret a l'autodeterminació *“perquè no es reconeix el subjecte col·lectiu, el poble o la nacionalitat, que hi pot tenir dret. S'hi estableix una ciutadania espanyola a la qual s'hi atribueixen drets i deures, però es nega que les persones que tenen la consciència de pertànyer a un grup amb elements d'identitat comuns, territori, llengua, història, cultura, puguin reclamar el dret de ser reconeguts legalment com a nació”* ³¹.

En oposició a aquesta idea constitucional, existeix un corrent de pensament filosòfic i jurídic que considera que els drets individuals es fonamenten en l'existència d'un grup al si del qual es puguin exercir aquestes llibertats. Partint de la base dels drets humans, la justícia hauria de permetre exercir les decisions personals de forma col·lectiva, si

---

³⁰ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

³¹ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

aquesta és la voluntat dels subjectes de dret. Entenem doncs, que el dret a l'autodeterminació dels pobles és un dret humà d'exercici col·lectiu.

Així doncs, la clau que resol tot aquest entramat és com superar el marc constitucional i autonòmic vigent que no reconeix el dret d'autodeterminació. Podríem començar, d'una banda, per desenvolupar l'acord del Parlament de 1989 i, de l'altra, per tenir en compte la convicció que es tracta d'un dret humà fonamental de caràcter col·lectiu, la finalitat del qual és preservar els pobles com a unitats de cultura, i en últim terme, les persones que els integren i reben d'aquesta cultura la seva personalitat específica i psicològica.

Vist el complicat procediment de modificació de la Constitució espanyola i les traves posades al nou Estatut de Catalunya, la via per forçar el reconeixement del dret a l'autodeterminació del poble català no és altra que plantejar un conflicte jurídic i polític: el dret humà fonamental dels pobles a l'autodeterminació contra el no-reconeixement d'aquest dret per part de l'Estat espanyol. Cal tenir en compte, en primer lloc, que l'article 96.1 de la constitució ³² admet que els tractats internacionals subscrits pel govern espanyol s'integren en l'ordenament jurídic intern, i, en segon lloc, que, com ja hem apuntat, l'Estat va signar el 1977 els Pactes sobre Drets Civils de l'ONU de 1966, els quals recullen específicament el dret d'autodeterminació. A més, cal posar de manifest que aquesta idea és totalment contrària als articles 1 i 2 de l'esmentat text constitucional ³³.

Una proposta d'exercici del dret a l'autodeterminació aprovada com a llei plantejaria un conflicte jurídic constitucional el qual hauria de ser resolt pel Tribunal Constitucional,

---

³² Constitució espanyola: Article 96.1. Els tractats internacionals celebrats vàlidament formaran part de l'ordenament intern una vegada hagin estat publicats oficialment a Espanya. Les seves disposicions només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els mateixos tractats o d'acord amb les normes generals del Dret internacional.

³³ Constitució espanyola: Article 1. 1. Espanya es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret, que propugna com a valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític. 2. La sobirania nacional resideix en el poble espanyol, del qual emanen els poders de l'Estat. 3. La forma política de l'Estat espanyol és la Monarquia parlamentària.

Article 2. La Constitució es fonamenta en la indissoluble unitat de la Nació espanyola, pàtria comuna i indivisible de tots els espanyols, i reconeix i garanteix el dret a l'autonomia de les nacionalitats i de les regions que la integren i la solidaritat entre totes elles.

però també es podria presentar davant els tribunals internacionals de justícia, com ara el Tribunal Permanent dels Pobles. Les institucions catalanes haurien de reclamar directament el seu exercici i demanar a les institucions internacionals que vetllen per prevenir i resoldre els conflictes nacionals, com ara l'Alt Comissariat per les Minories Nacionals de l'OSCE, que donessin suport a aquesta iniciativa.

A més, si es dugués a terme un referèndum d'autodeterminació malgrat estar prohibit a l'Estat espanyol, el què legitimaria aquest referèndum seria el resultat en cas que aquest fos una majoria del "Sí". La Cort Suprema del Canadà, que a diferència del Tribunal Constitucional de l'Estat espanyol no està polititzada, va emetre el 20 d'agost del 1998 una raonada resolució que parla sobre els procediments previs a l'exercici del dret d'autodeterminació, les condicions d'exercici per part del territori interessat a autodeterminar-se, les negociacions amb l'estat per establir mecanismes d'aplicació del resultat del referèndum i les condicions que han de garantir el respecte a les minories en el nou ordre polític sorgit de l'autodeterminació. A més, aquesta sentència ens recorda que *"encara que no existeixi el dret a fer secessió en virtut de la Constitució o del dret internacional, això no exclou la possibilitat d'una declaració inconstitucional de secessió. És a dir, no és legal, però és legítim"* ³⁴.

Per últim, en el cas del poble català, l'exercici del dret a l'autodeterminació es justifica en el reclam del retorn a una situació d'igualtat amb els altres pobles. *"Aquesta restitució de la igualtat personal i col·lectiva lliga amb la idea de justícia i és independent del fet que els catalans siguem o no majoritaris en una part o altra del nostre territori nacional. Si arriba a ser majoritària la voluntat de ser lliures i iguals als altres pobles en una part del nostre territori, a través de l'exercici del dret a l'autodeterminació, concretat en la victòria en un referèndum convocat a l'efecte, llavors podrem tenir estat propi. Però mentre no s'hi arriba, l'autodeterminació ha servir per garantir un estatus col·lectiu que garanteixi la nostra continuïtat com a poble"* ³⁵.

---

³⁴ OLIVERES I TERRADES, N "Voluntat d'existir", article publicat al diari EL PUNT AVUI el dijous 26 d'abril del 2012.

³⁵ Font: RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

Antonio Remiro Brotons apunta que resulta molt complicat justificar “*l’ús de la força armada per a reprimir conductes separatistes que són inconstitucionals, però no violentes, particularment si les duen a terme institucions democràtiques. Un Estat democràtic està mal dotat per combatre aquesta delinqüència política dins del marc constitucional quan els seus autors compten amb el suficient recolzament social*”³⁶. A Catalunya no tenim permís per comprovar mitjançant referèndum quin és el percentatge de catalans que recolzen la independència, però sí que podem tenir en compte els resultats de les properes eleccions per saber quin és aquest grau d’afinitat.

---

³⁶ Font: REMIRO BROTONS, A. Derecho Internacional. Curso general. Editorial Tirant lo Blanch, València, 2010, 1a edició.

5. EL PROCÉS DE SUCCESSIÓ EN LA CONDICIÓN D'ESTAT MEMBRE DE LA UNIÓ EUROPEA

En aquest punt haurem de fer un exercici d'imaginació. Farem l'esforç de situar-nos en un estat on el dret a l'autodeterminació és perfectament exercible, i en el qual el poble català, servint-se d'aquest dret fonamental, s'ha declarat com a tal; o bé imaginarem que el poble ha exercit el seu dret legítim a autodeterminar-se com a poble català, malgrat que aquest estigués prohibit a l'estat. El següent esforç mental consistirà en imaginar que aquest poble català ha decidit que vol formar un Estat propi al qual anomenarem Catalunya.

Arribats a aquest nivell de suposició, el que exposarem a continuació és un cas d'ampliació interna de la Unió Europea, és a dir, les conseqüències juridicopolítiques que té per a la Unió un cas de secessió o de dissolució d'un estat membre; en concret serà el cas de Catalunya. Així doncs, ens fixarem en primer lloc en quin és el procediment més adient a seguir per a realitzar aquesta ampliació interna (6.1). Un cop definit aquest marc jurídic prosseguirem a desenvolupar-lo (6.2), entrant en cada una de les fases del procés (6.2): compliment de les condicions prèvies (6.2.1); declaració d'independència (6.2.2), notificació de successió (6.2.3), acte de la Unió Europea (6.2.4), règim transitori (6.2.5) i règim definitiu (6.2.6). Per tal de concloure aquest apartat ens preguntarem quines han de ser les relacions de la Catalunya estat amb les altres organitzacions internacionals, diferents de la Unió Europea, i en les quals participava o tenia relació mitjançant tractats internacionals l'Estat espanyol (6.3).

5.1. Procediment d'ampliació interna de la Unió Europea

La doctrina i el sentit comú ens diuen que *“la Unió Europea es basa en el respecte als valors i principis democràtics, adopta un funcionament intern democràtic i té com a objectiu la difusió i promoció de la democràcia arreu del món. És evident que aquesta base ideològica de la naturalesa de la Unió Europea comporta el respecte a tots els processos democràtics que es desenvolupen dins dels estats membres, encara que*

*aquests processos no estiguin específicament regulats en el Tractat de la Unió Europea o, en general, en el dret de la Unió”*³⁷.

Estem davant d'un procediment d'ampliació interna de la Unió Europea ja que es tracta d'un procés que es produeix a l'interior de les fronteres de la Unió. Malgrat això, els Tractats constitutius de la Unió Europea no especifiquen quin és el procediment a seguir en els casos d'ampliació interna, és per això que cal buscar-ne un que proporcioni la més ràpida normalització de la situació derivada pels canvis en les fronteres internes de la Unió. Amb tot, encara que el dret de la Unió no ens ofereixi un marc jurídic en el qual desenvolupar el procediment d'ampliació interna, és a dir, la possibilitat que alguns territoris dels estats membres puguin esdevenir un nou estat independent membre de la Unió Europea, si el supòsit de fet es produís s'haurien de preveure solucions jurídiques i institucionals que perseguissin la protecció dels drets democràtics dels ciutadans europeus que han decidit la creació d'un nou estat.

D'aquesta manera, per exemple, el partit català Reagrupament va promoure i presentar, l'1 d'abril de 2012 una Iniciativa Ciutadana a la Comissió Europea per tal que es reconegués la successió com a membre de la Unió Europea d'un nou estat sorgit de la secessió democràtica d'un altre Estat membre de la UE i que es demanava també si es podia garantir que els ciutadans d'un nou Estat que pogués resultar d'una possible secessió de Catalunya respecte de l'Estat espanyol, mantindrien el seu estatus de ciutadans de la Unió Europea.

La Comissió Europea va refusar *“el registre de la iniciativa proposada atès que queda manifestament fora de l'àmbit competencial de la Comissió per tal de presentar una proposta relativa a un acte jurídic per a la finalitat d'aplicació dels Tractats”*. Segons la mateixa Comissió, *“no hi ha cap base jurídica en els tractats de la UE que permeti que una legislació secundària abordi les conseqüències d'una secessió d'una part d'un Estat membre”*. Amb aquest argument, doncs, la Comissió Europea considera que ni la Comissió ni el Parlament Europeu poden proposar ni legislar (ni en un sentit ni en un

---

³⁷ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

altre) les conseqüències d'una possible independència de Catalunya, però admet aquesta possibilitat a l'afirmar que *"en el cas d'una secessió d'un Estat membre, la solució es trobaria i negociaria dins l'ordenament jurídic internacional"*.³⁸ Així mateix ho ha corroborat, el 30 d'agost de 2012 el President de la Comissió Europea, el senyor Jose Manuel Durao Barroso, en dir que *"no existeix cap base jurídica en els tractats de la Unió Europea que permeti que una legislació secundària -com la del Parlament Europeu- abordi les conseqüències d'una secessió d'una part d'un estat membre. En cas de secessió d'una part d'un estat membre, la solució caldrà trobar-la i negociar dins de l'ordenament jurídic internacional"*.³⁹ De moment, el Govern de l'Estat espanyol no ha volgut manifestar la seva opinió⁴⁰.

Si analitzem els casos anteriors en matèria d'ampliació interna en altres organitzacions degut a la secessió o dissolució d'un estat membre veiem que existeixen tres camins possibles:

- 1) Petició *ex novo* d'adhesió
- 2) Continuïtat en la condició de membre
- 3) Successió en la posició de membre

Pel que fa a la primera opció, en els supòsits d'ampliació de la Unió Europea mitjançant l'entrada d'un nou estat que abans era una regió d'un estat membre, no es pot obligar a aquest nou estat a sol·licitar l'adhesió *ex novo* ja que col·lisiona amb els principis bàsics i l'essència de la pròpia Unió Europea, en el sentit que trencar l'aplicació uniforme del dret de la Unió Europea en el territori del nou Estat. *"Aquesta via es podria interpretar com una mena de sanció cap als ciutadans del nou Estat que democràticament han decidit constituir-se en un nou Estat"*.⁴¹

---

³⁸ Font:

http://www.reagrupament.cat/noticies/la_unio_europea_obre_la_porta_a_la_secessio_de_catalunya

³⁹ Font: <http://www.naciodigital.cat/noticia/46178/barroso/explica/catalunya/hauria/integrar-se>

⁴⁰ Font: http://www.ara.cat/politica/CATALUNYA-PP-GOVERN_ESPANYOL_0_765523559.html

⁴¹ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

Pel que fa a la segona opció, també sembla inaplicable la continuïtat automàtica en la condició de membre de la Unió Europea ja que, com veurem més endavant, el procés d'integració en el marc europeu d'un nou estat comporta tot un reguitzell de modificacions institucionals, dels òrgans i del dret material, fet que complicaria el normal desenvolupament tant del nou estat com el del predecessor.

Ens queda doncs, analitzar el cas de la successió en la posició de membre. Aquesta sembla ser *“la solució més ajustada a la singular naturalesa de la Unió Europea i a les seves polítiques, i estaria en la línia de les normes generals establertes per a la successió d'estats en matèria de tractats multilaterals per a estat de recent independència, sempre que hi hagi una manifestació de voluntat del nou estat de succeir l'estat predecessor en la condició de membre de la Unió Europea, que el nou estat compleixi els requisits que s'exigeixen a tots els membres de la Unió Europea i que la Unió Europea reconegui formalment aquesta successió en la condició de membre”* ⁴².

La pràctica acostuma a assumir un concepte ampli de la successió d'Estats ja que considera com a tal *“la substitució d'un Estat per un altre en la responsabilitat de les relacions internacionals d'un territori”* ⁴³. És a dir que la successió comprèn *“qualsevol mutació de la sobirania territorial, incloses les que es concretin en el creixement del territori d'Un estat preexistent amb la disminució correlativa del territori d'un altre que no desapareix, i no només els processos vinculats al naixement o extinció d'Estats”* ⁴⁴. Amb tot, Antonio Remiro Brotons apunta que el fet determinant de la successió ha de ser legal, per tant, cal negar el caràcter successori a una relació quan el control sobre un territori es fruit del recurs a una força prohibida pel Dret Internacional, ja que aquest últim cas seria una ocupació, més que una successió.

---

⁴² Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁴³ Font: REMIRO BROTONS, A. Derecho Internacional. Curso general. Editorial Tirant lo Blanch, València, 2010, 1a edició.

⁴⁴ Font: REMIRO BROTONS, A. Derecho Internacional. Curso general. Editorial Tirant lo Blanch, València, 2010, 1a edició.

Així doncs, l'ampliació interna de la Unió Europea, resultant d'un procés de secessió o de la dissolució d'un estat membre, seria considerada com un cas de successió d'estats d'acord amb el Dret internacional. El concepte de successió d'estats posa l'accent en dos elements: en la substitució i en la responsabilitat de les relacions internacionals d'un territori. *“En aquest sentit, l'article 2.1. b) del Conveni de Viena de 1978, sobre la successió d'estats en matèria de tractats, i l'article 2.1.b) del Conveni de Viena de 1983, sobre la successió d'estats en matèria de béns, arxius i deutes de l'estat, defineixen la successió d'estats com: “la substitució d'un estat per un altre en la responsabilitat de les relacions internacionals d'un territori””*⁴⁵.

La Comissió de Dret Internacional ha fet un gran esforç per tal de codificar les normes aplicables als supòsits de successió d'estats, el resultat han estat: el Conveni de Viena de 1978, sobre la successió d'estats en matèria de tractats que encara no ha entrat en vigor; el Conveni de Viena de 1983, sobre la successió d'estats en matèria de béns, arxius i deutes de l'estat, que encara no ha entrat en vigor; l'adopció d'un projecte d'articles sobre la nacionalitat de les persones físiques en relació a la successió d'estats, el 1999.

Ara bé, el 1987 es va decidir abandonar el procés de codificació de les normes relatives a la successió en la qualitat de membre de les organitzacions internacionals. A més, avui en dia només el Conveni de 1978 ha aconseguit el nombre de ratificacions mínimes per assolir la seva entrada en vigor.

Però els problemes de la relació successòria no són només els béns, arxius, deutes, tractats o qüestions relacionades amb la nacionalitat dels particulars, sinó que quan la successió d'estats suposa l'aparició d'un estat nou es planteja el problema, per exemple, de si aquest el succeeix en la condició de membre de les organitzacions internacionals a les que pertanyia l'estat predecessor. Com que la Comissió de Dret Internacional va abandonar aquesta qüestió, només ens tenim un sol precepte al qual podem recórrer, i és l'article 4 de la Convenció de Viena de 1978, que exposa els següent:

---

⁴⁵ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010

“Els presents articles s’apliquen a efectes de la successió d’Estats en allò que concerneix a:

- a) Tot tractat que és l’acta constituent d’una organització internacional, sens perjudici de les normes relatives a l’adquisició de la qualitat de membre i sens perjudici de qualsevol altra norma pertinent a l’organització;*
- b) Tot tractat adoptat en el si d’una organització internacional, sens perjudici de qualsevol norma pertinent de l’organització”*

La doctrina ha interpretat de forma diferent aquest precepte, tot i que l’opinió majoritària ens diu que considera que trasllada a les regles pròpies de l’organització internacional la solució de la qüestió d’una eventual successió en la qualitat de membre d’una organització internacional.

Per tant, en els procediments de successió cal remetre’s al dret propi de l’organització internacional. Amb tot, això no vol dir que les normes generals en matèria de successió d’estats no es puguin aplicar a les organitzacions internacionals, és a dir que caldrà veure la compatibilitat d’aquesta normativa amb les regles de l’organització internacional, incloent en aquesta categoria, les normes escrites i els costums de la pròpia organització.

Amb aquesta afirmació, d’una banda, comencem a donar solució a la qüestió de les relacions entre la Catalunya estat i les organitzacions internacionals amb les quals l’Estat espanyol havia celebrat tractats. De l’altra, entenem que segons el Dret internacional en els supòsits d’ampliació interna de la Unió Europea cal remetre’s al dret intern de la pròpia organització, per tant, al conjunt de normes escrites i costums que configuren el marc jurídic regulador de la seva existència.

Malgrat això, els Tractats constitutius no estableixen quin és el procediment a seguir en el cas que ens ocupa, per tant, l’únic que ens resta és analitzar la pràctica de la pròpia organització sobre la qüestió per tal de determinar el marc jurídic aplicable.

Anteriorment ja hem apuntat que les pràctiques possibles dins la Unió Europea són la continuïtat en la condició de membre, l’admissió *ex novo* i la successió en la condició

d'estat membre. Aquesta varietat impossibilita el naixement d'un costum internacional sobre la matèria que sigui d'obligat compliment per a la Unió, però això no impedeix l'aplicació per analogia d'alguna d'aquestes opcions. Com hem vist, també anteriorment, la que més s'adequa al cas de Catalunya és la successió en la condició de membre, ja que aquesta permet *“donar resposta a la situació creada per la secessió o la dissolució d'un estat membre, garantint també la continuïtat dels drets i deures derivats de l'aplicació del dret de la Unió Europea”* ⁴⁶. A més, aquesta solució és la més respectuosa pel què fa a la defensa dels principis democràtics que regeixen la Unió.

5.2 Desenvolupament del procés de successió en la condició de membre de la Unió Europea

“El procés de successió en la condició de membre de la Unió Europea d'un estat sorgit de la secessió o la dissolució d'un estat membre hauria de:

- a) Garantir el respecte als principis, als valors i els objectius de la Unió Europea.*
- b) Acceptar la voluntat de successió com a membre de la Unió Europea manifestat pel nou estat sorgit d'un procés de secessió o de dissolució d'un estat membre.*
- c) Garantir el funcionament normal de la Unió Europea, tenint present les conseqüències que tindria aquesta solució per la pròpia Unió Europea, els estats membres i les persones físiques i jurídiques titulars de drets i obligacions derivades de l'ordenament jurídic de la Unió”* ⁴⁷.

---

⁴⁶ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁴⁷ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

Així doncs, ja hem posat de manifest que la Unió Europea no ha definit quin és aquest procediment, però sí que tenim les bases que aquest ha d'exigir al futur estat membre. Partint d'aquí doncs, podem elaborar com ha de ser aquest procediment.

5.2.1. Compliment de les condicions prèvies

Tots els estats membres de la Unió Europea han de complir tota una sèrie de requisits per tal d'entrar a formar-ne part. L'obligatorietat d'aquestes condicions rau en la necessitat de garantir la viabilitat de la integració i participació del nou estat tot preservant que no es posi en perill el funcionament del procés d'integració.

El Consell Europeu, reunit a Copenhaguen durant el juny de 1993, va definir el que és coneix com a Criteris de Copenhaguen, segons els quals *“l'adhesió requereix que el país candidat hagi assolit una estabilitat d'institucions que garanteixi la democràcia, l'Estat de Dret, els drets humans i el respecte i protecció de les minories, l'existència d'una economia de mercat en funcionament, així com la capacitat de fer front a la pressió competitiva i a les forces del mercat dins de la Unió. L'adhesió pressuposa la capacitat del candidat d'assumir les obligacions de l'adhesió, inclosa el compliment de les finalitats de la Unió Política, Econòmica i Monetària”*.

Aquests criteris van ser redactats pensant en els casos de l'ampliació que van tenir lloc durant els anys 90 per part dels països de l'Est que desitjaven formar part de la Unió Europea. Amb tot, és evident que si aquests criteris es demanaven a aquesta sèrie de països, també seran exigibles a un poble d'un estat membre que es declari com a nou estat, encara que aquest territori ja formi part de la Unió Europea.

Els criteris de caràcter polític venen definits per l'article 49 del TUE ⁴⁸, el qual imposa com a condició d'accés a la Unió el respecte als valors determinats per la rúbrica de

---

⁴⁸ Tractat de la Unió Europea:

Article 49. Qualsevol estat europeu que respecti els valors que esmenta l'article 2 i es compromet a promoure'ls pot sol·licitar d'esdevenir membre de la Unió. El Parlament Europeu i els parlaments nacionals són informats d'aquesta sol·licitud. L'estat sol·licitant adreça la sol·licitud al Consell, que es pronuncia per unanimitat, amb la consulta prèvia a la Comissió i amb l'aprovació prèvia del Parlament

l'article 2 ⁴⁹ d'aquest mateix Tractat i el compromís de promoure'ls. Per tant, tot nou estat haurà de ser *“una democràcia estable, respectuosa amb els valors de la dignitat humana, la llibertat, la igualtat, l'Estat de Dret i el respecte als drets humans, inclosos els drets de les persones que pertanyen a minories”* ⁵⁰. Així mateix caldrà fer efectiu el respecte als principis del pluralisme, de no discriminació, de tolerància, de justícia, de solidaritat i d'igualtat entre homes i dones.

El text constitutiu del nou estat, aprovat per una assemblea representativa i referendat pel poble, haurà de fer pal·lesa la voluntat d'acompliment de totes aquestes premisses.

Pel què fa a les obligacions econòmiques, s'exigeix que el nou estat tingui *“una economia de mercat eficaç i viable, capaç de fer front a la pressió competitiva i a les forces del mercat dins de la Unió [...] la solvència del nou estat en el terreny econòmic s'haurà de contrastar a partir de l'evolució de certes variables, com ara el creixement del PIB, la situació d'estabilitat macroeconòmica de l'estat, la privatització i pes del sector públic, l'atur, la inversió estrangera o els intercanvis amb la Unió”* ⁵¹.

Europeu, el qual es pronuncia per la majoria dels membres que el componen. Es tenen en compte els criteris d'admissibilitat aprovats pel Consell Europeu. Les condicions de l'admissió i les adaptacions a què aquesta admissió dóna lloc amb relació als tractats sobre els quals es funda la Unió són objecte d'un acord entre els estats membres i l'estat sol·licitant. Aquest acord està subjecte a la ratificació de tots els estats contraents, de conformitat amb les normes constitucionals respectives.

⁴⁹ Tractat de la Unió Europea:

Article 2. La Unió es fonamenta en els valors del respecte a la dignitat humana, de la llibertat, de la democràcia, de la igualtat, de l'estat de dret i del respecte als drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories. Aquests valors són comuns als estats membres en una societat caracteritzada pel pluralisme, la no- discriminació, la tolerància, la justícia, la solidaritat i la igualtat entre dones i homes.

⁵⁰ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁵¹ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

Per acabar, des d'un punt de vista jurídic els nous estats han de tenir la capacitat d'assumir les obligacions inherents a la qualitat d'estat membre de la Unió. *“D’una banda, hauran de dotar-se d’un sistema jurídic que garanteixi la vigència del dret de la Unió Europea en el seu territori amb la mateixa eficàcia que tenia abans de produir-se la secessió o la dissolució de l’estat predecessor membre de la Unió Europea [...] D’una altra banda, a més, també hauran de garantir la correcte aplicació del dret de la Unió sobre el seu territori amb una organització administrativa eficaç i capaç de gestionar, en la pràctica, les normes de la unió”* ⁵².

A part del compliment d'aquestes premisses, el nou estat ha de manifestar de forma expressa la seva voluntat inequívoca de continuar com a membre de la Unió Europea i de la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica, no existeix la possibilitat de formar part d'una de les dues organitzacions i no de l'altra.

La Unió Europea està obligada a no reconèixer la successió en la condició de membre d'un nou estat si incompleix qualsevol d'aquestes condicions.

5.2.2. Declaració d'independència

El primer pas és que el govern del futur estat emeti una declaració d'independència mitjançant la qual manifesti el naixement del nou estat. Aquest estat ha de sorgir obligatòriament d'un procediment de secessió o de la dissolució d'un estat membre de la Unió Europea després d'un procés democràtic.

A més a més, aquesta declaració ha d'expressar la voluntat de constituir un estat propi dintre de la Unió Europea. D'aquesta manera, i *“d’acord amb el respecte al principi democràtic, que informa la personalitat política de la Unió des del Preàmbul del Tractat de la Unió Europea, així com amb el respecte pels drets dels ciutadans del nou estat membre en tant que ciutadans de la Unió, la condició de membre del nou estat és*

---

⁵² Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

automàtica”⁵³. I és que el Dret europeu no pot ser utilitzat com un obstacle que impedeixi la voluntat democràtica legítima dels ciutadans europeus que, en un determinat territori d’Europa, han decidit, democràticament i a través d’un procediment pacífic, constituir-se com a nou estat.

Així doncs, en el nostre cas, el Govern de la Generalitat hauria d’emetre tal declaració manifestant que el poble de Catalunya es declara com a nou estat i fent evident el desig de continuar amb la pertinença a la Unió Europea.

5.2.3. Notificació de successió

Aquesta notificació ha d’expressar el fet que el nou estat, és a dir, Catalunya, succeeix a l’anterior, l’Estat espanyol, en la condició d’estat membre de la Unió Europea, bé sigui perquè aquest últim s’ha dissolt, bé sigui degut a la secessió.

La notificació ha de comunicar *“la nova situació, la seva voluntat de succeir l’estat predecessor en la condició de membre de la Unió Europea en tant que nou estat que respecta els principis i condicions requerides per ser membre de la Unió Europea, la seva voluntat d’iniciar immediatament el procés d’adaptació que ha de permetre l’adequació del dret de la Unió Europea a la nova situació i el compromís d’adoptar tots aquells actes que permetin el compliment de totes les obligacions internacionals assumides pels estats en tant que membres de la Unió Europea”*⁵⁴.

De la mateixa manera la notificació també conté la voluntat del nou estat d’acceptar tot el cabal de la Unió Europea, incloent-hi el conjunt d’acords adoptats pels estats

---

⁵³ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L’ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d’un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁵⁴ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L’ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d’un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

membres al si del Consell i les declaracions, resolucions i altres posicions adoptades pel Consell Europeu i el Consell, així com les relatives a la Unió adoptades pels estats membres. Però aquesta notificació no és suficient per a declarar al nou estat com a membre de la Unió Europea sinó que cal un acte que manifesti el consentiment d'aquesta última.

5.2.4. Acte de la Unió Europea

Un cop rebuda la notificació de successió, la resposta de la Unió Europea ha de ser en forma d'acte de reconeixement d'aquesta successió. L'emissió d'aquest acte porta intrínseca l'acceptació de l'estat predecessor, en el cas de continuar existint, i de l'estat o estats successors com a membres de la Unió Europea. Així mateix, hauria de contenir les disposicions inicials necessàries per garantir el funcionament de la Unió.

5.2.5. Règim transitori

En entrar un estat nou a la Unió Europea, cal *“adoptar les mesures adients per garantir la continuïtat del règim jurídic material aplicable a tot el territori de la Unió Europea, les adaptacions de les normes de dret material que no impliqués necessàriament la modificació dels tractats constitutius i l'adaptació de la composició de les institucions i òrgans de la Unió Europea per, d'una banda, complir el que estableixen els Tractats constitutius i, de l'altra, garantir la participació dels representants dels governs de tots els estats membres i dels ciutadans en l'estructura orgànica de la Unió”*. Per tal de realitzar aquesta adaptació cal seguir els procediments previstos per modificar els actes adoptats en aplicació dels Tractats.

En primer lloc, i pel que fa a les adaptacions institucionals, d'una banda trobem la modificació que haurien de patir el Consell Europeu, el Consell de la Unió Europea, el Parlament Europeu, la Comissió Europea, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, el Banc Central Europeu i el Tribunal de Comptes, en la seva composició, i, de l'altra, l'adaptació dels òrgans de la Unió Europea, com són el Comitè de les Regions i el Comitè Econòmic i Social, el Banc Europeu d'Inversions, el Comitè Econòmic i

Financer, els òrgans auxiliars del Consell (el Comitè de Representants Permanents, el Comitè Polític i de Seguretat i els Grups de treball) i els altres òrgans, organismes i agències de la Unió Europea.

Pel què fa a la composició de les institucions, cada cas és diferent. Per exemple, pels dos Consells, com que en un hi van els caps d'estat i en l'altre hi van representants dels estats membres amb rang ministerial, però cap tractat diu quins són aquests estats, ni els enumera, amb el simple acord de reconeixement del nou estat membre n'hi hauria suficient perquè aquest nou estat pogués enviar un representant a cada Consell. Pel què fa al Parlament, com que els eurodiputats no representen un estat sinó el conjunt dels electors, no caldria modificar-ne la composició fins a noves eleccions.

La Comissió, en canvi, la compona un nacional de cada estat membre (fins el 31 d'octubre de 2014) elegits per raó de la seva competència general i el seu compromís europeu, d'entre personalitats que ofereixin plenes garanties d'independència. Els tractats constitutius regulen el procediment a seguir per a la seva composició i designació. En aquest cas doncs, en el moment que es reconegués el nou estat caldria iniciar el procediment específic de nomenament del nou membre.

El Tribunal de Justícia de la Unió Europea, que comprèn el Tribunal de Justícia, el Tribunal General i els Tribunals especialitzats, té també les seves vicissituds. El Tribunal de Justícia està compost per un jutge per estat membre, per tant, caldria nomenar-ne un més, fet que comportaria haver de modificar, més endavant, la modificació de l'article 9 del Protocol número 3 sobre l'Estatut del TJUE que regula la seva renovació parcial. Pel què fa al Tribunal General, el nou estat no exigiria una modificació automàtica ja que l'article 48 de l'Estatut del TJUE diu que estarà compost per 27 jutges, sense fer cap referència al nombre d'estats membres.

El Consell de Govern del Banc Central Europeu està format pel Consell Executiu del Banc Central Europeu i els governadors dels Bancs centrals nacionals dels estats membres que tenen l'Euro com a moneda oficial. Així doncs, la modificació tan sols consistiria en l'entrada del governador del Banc central del nou estat, en el cas que aquest adoptés l'Euro com a moneda.

Per últim, el Tribunal de Comptes està compost per un nacional de cadascun dels estats membres. El nou estat hauria de proposar un candidat que compleixi els requisits establerts, i caldrà adoptar els acords pertinents sobre l'adequació de la seva composició al què estableix el Tractat.

D'altra banda, pel què fa a l'adaptació dels òrgans de la Unió Europea, en primer lloc, el Comitè de les Regions està format per representants dels ens regionals i locals i el Comitè Econòmic i Social per representants de les organitzacions d'empresaris, treballadors i d'altres sectors representatius de la societat civil. El nombre de membres no pot excedir de 350 i la determinació de la seva composició definitiva l'ha d'aprovar el Consell de la Unió per unanimitat. Per tant, en cas d'ampliació interna serà necessària l'adopció d'aquestes decisions i la designació dels nous membres per part del Consell. Tots els estats de la Unió són membres del Banc Europeu d'Inversions, és per això que caldrà modificar-ne els Estatuts per tal que el nou estat hi tingui cabuda.

El Tractat de Funcionament de la Unió Europea ens diu que els estats membres, la Comissió i el Banc Central Europeu designen, cadascun d'ells, un màxim de dos membres del Comitè econòmic i financer, però aquesta disposició ha de ser desenvolupada per una normativa del Consell. Caldrà veure que diu aquesta normativa per tal de garantir la presència del nou estat en aquest òrgan.

Els Tractats no regulen la composició dels òrgans auxiliars del Consell, és per això que caldrà reformar el reglament intern del Consell i, si n'hi ha, les normes que regulin l'existència i funcionament d'aquests òrgans per tal d'assegurar la representació del nou estat membre. Caldrà fer el mateix amb tota la resta d'òrgans, organismes i agències de la Unió Europea.

En segon lloc, i pel què fa a l'adaptació del dret material, és en el període transitiu que *“cal analitzar totes les normes aplicables en el territori del nou estat membre amb l'objectiu de garantir la seva aplicació, i en especial la de les normes que contenen drets i obligacions individualitzades i diferenciades per als estats membres”*⁵⁵.

---

⁵⁵ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per

En virtut del principi de successió s'hauria de garantir de forma immediata la continuïtat en l'aplicació de les normes que conformen el cabal Schengen, en el cas que l'estat predecessor en formes part, en l'aplicació dels compromisos derivats de la Política Exterior i de Seguretat Comuna, en la mateixa mesura que ho era per a l'estat predecessor, en la participació de la Unió Econòmica i monetària, en el cas que l'estat predecessor en formés part, en l'aplicació uniforme del conjunt del dret material de la Unió Europea aplicable a tot el territori de la Unió, i la vinculació per part de l'estat successor dels acords celebrats o aplicats provisionalment per la Unió amb tercers estats o organitzacions internacionals, en la mateixa mesura que ho era amb l'estat predecessor.

Seguidament caldrà *“analitzar totes les normes de dret derivat per determinar les adaptacions que s’han de fer amb l’objectiu d’identificar i fixar els drets i obligacions individuals i diferenciades del nou estat resultants del dret derivat de la Unió Europea”*. L’adaptació del dret derivat no ha de causar grans dificultats ja que estem parlant d’un cas en que el territori que ara forma el nou estat, abans ja era part d’un estat membre de la Unió, per tant, les seves normes no poden o no haurien de ser contràries al Dret de la Unió Europea. Amb tot, *“durant el període de negociacions al si de la Unió Europea, i mentre no es produeixi la progressiva adaptació de les normes de dret material que contenen drets i obligacions per als estats membres, en virtut del principi de cooperació lleial [...] l’estat successor i l’estat predecessor en cas que continués existint o els nous estats successors resultants de la dissolució d’un estat membre respondran solidàriament de les obligacions que tenia anteriorment l’estat predecessor i estaran obligats a adoptar totes les mesures per garantir l’aplicació del dret de la Unió Europea, en especial el relatiu als drets i obligacions de les persones físiques i jurídiques”*⁵⁶.

---

a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d’un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁵⁶ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L’ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d’un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

L'últim que caldrà revisar en l'àmbit del dret material és que passa amb els acords internacionals celebrats per l'estat predecessor amb tercers estats i organitzacions internacionals en tant que membre de la Unió Europea. En aquest cas caldrà garantir la successió, tenint en compte el que estableixi el Dret Internacional Públic en la posició de l'estat predecessor en els acords celebrats conjuntament per la Unió Europea i l'estat membre predecessor; i el mateix passarà amb els acords interns celebrats entre els estats membres, en la mesura que en formés part l'estat predecessor, per a l'aplicació d'acords celebrats per la Unió Europea i tercers estats o organitzacions internacionals. El conflicte ve en el cas que aquests acords interns incloguessin un repartiment d'obligacions i drets entre els estats membres, ja que en tal cas caldrà una revisió prèvia a la successió que determini les obligacions i drets que li correspondran a l'estat successor en base al nou repartiment. *“La Convenció de Viena sobre la successió d'estats en matèria de tractats estableix com a regla general pels estats de recent independència la llibertat que aquests tenen per decidir no continuar obligats pels tractats dels que era part l'estat predecessor, de manera que només cal manifestar per escrit al dipositari del tractat una notificació de successió per fer constar la seva qualitat de part dels tractats multilaterals”*⁵⁷.

5.2.6. Règim definitiu

Un cop establert el règim transitori, quan hagi corregut un cert temps d'adaptació del nou estat a la Unió Europea, i en sentit contrari, quan aquesta hagi sabut començar a integrar aquest nou membre, caldrà aprovar un Tractat internacional que el faci passar al règim definitiu. Aquest igualarà la situació del nou estat a la dels que ja eren part de la Unió.

---

⁵⁷ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

Aquí se'ns planteja la qüestió de quin és el millor moment per a iniciar la modificació dels Tractats constitutius per tal de passar al règim definitiu. Hem de tenir en compte que per tal de formalitzar un nou tractat i fer-lo entrar en vigor cal un llarg període de temps, així doncs el procediment s'hauria d'iniciar *“en el mateix moment en què s'hagin produït les adaptacions institucionals necessàries que garanteixin la participació dels representant del nou estat membre a les institucions i òrgans intergovernamentals i que normalitzi la composició de la resta d'institucions que han de participar en el procés de negociació del nou tractat”*⁵⁸.

Recordem que els Tractats constitutius no regulen el procediment d'ampliació interna, així doncs, per tal de celebrar el Tractat internacional que estableixi el règim definitiu tenim, segons podem entendre del què disposen els Tractats constitutius, quatre possibilitats diferents:

- Procediment previst a l'article 48 TUE⁵⁹ per a la modificació dels tractats constitutius

---

⁵⁸ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁵⁹ Article 48 TUE:

1. Els tractats es poden modificar de conformitat amb un procediment de revisió ordinari. També es poden modificar de conformitat amb procediments de revisió simplificats.

Procediment de revisió ordinari

2. El govern de qualsevol estat membre, el Parlament Europeu o la Comissió poden sotmetre al Consell projectes de revisió dels tractats. Aquests projectes poden tenir per finalitat, entre altres, d'augmentar o reduir les competències atribuïdes a la Unió en els tractats. El Consell sotmet aquests projectes al Consell Europeu i en notifica la presentació als parlaments nacionals.

3. Si el Consell Europeu, amb la consulta prèvia al Parlament Europeu i a la Comissió, adopta per majoria simple una decisió favorable a l'examen de les modificacions proposades, el president del Consell Europeu convoca una con-venció integrada per representants dels parlaments nacionals, dels caps d'estat o de govern dels estats membres, del Parlament Europeu i de la Comissió. Si es tracta de modificacions institucionals en l'àmbit monetari, es consulta també el Banc Central Europeu. La convenció examina els projectes de revisió i adopta per consens una recomanació adreçada a una conferència dels representants dels governs dels estats membres d'acord amb el que disposa l'apartat 4. El Consell Europeu pot decidir per majoria simple, amb l'aprovació prèvia del Parlament Europeu, no convocar una convenció si la

- Procediment previst a l'article 49 TUE ⁶⁰ per a la celebració d'acords d'adhesió de tercers estats a la Unió Europea

---

importància de les modificacions no ho justifica. En aquest cas, el Consell Europeu estableix el mandat per a una conferència dels representants dels governs dels estats membres.

4. El president del Consell convoca una conferència dels representants dels governs dels estats membres a fi d'aprovar de comú acord les modificacions que s'han d'introduir en els tractats. Les modificacions entren en vigor després d'haver estat ratificades per tots els estats membres de conformitat amb les normes constitucionals respectives.

5. Si, havent transcorregut un termini de dos anys a comptar de la signatura d'un tractat modificatiu dels tractats, les quatre cinques parts dels estats membres l'han ratificat i un o diversos estats membres han trobat dificultats per a ratificar-lo, el Consell Europeu examina la qüestió.

Procediments de revisió simplificats

6. El govern de qualsevol estat membre, el Parlament Europeu o la Comissió poden sotmetre al Consell Europeu projectes de revisió de la totalitat o d'una part de les disposicions de la tercera part del Tractat de funcionament de la Unió Europea, relatives a les polítiques i accions internes de la Unió.

El Consell Europeu pot adoptar una decisió que modifiqui la totalitat o una part de les disposicions de la tercera part del Tractat de funcionament de la Unió Europea. El Consell Europeu es pronuncia per unanimitat, amb la consulta prèvia al Parlament Europeu i a la Comissió, i també al Banc Central Europeu en el cas de modificacions institucionals en l'àmbit monetari. Aquesta decisió no entra en vigor fins que no ha estat aprovada pels estats membres, de conformitat amb les normes constitucionals respectives. La decisió a què fa referència el segon paràgraf no pot augmentar les competències atribuïdes a la Unió pels tractats.

7. En els casos en què el Tractat de funcionament de la Unió Europea o el títol V del present tractat disposen que el Consell s'ha de pronunciar per unanimitat en un àmbit o en un cas determinats, el Consell Europeu pot adoptar una decisió que autoritzi el Consell a pronunciar-se per majoria qualificada en aquest àmbit o cas. Aquest paràgraf no s'aplica a les decisions que tenen repercussions en l'àmbit militar o de la defensa. En els casos en què el Tractat de funcionament de la Unió Europea disposa que el Consell ha d'adoptar actes legislatius de conformitat amb un procediment legislatiu especial, el Consell Europeu pot adoptar una decisió que autoritzi a adoptar aquests actes de conformitat amb el procediment legislatiu ordinari. Qualsevol iniciativa adoptada pel Consell Europeu en virtut del primer o del segon paràgrafs es comunica als parlaments nacionals. En cas que en un termini de sis mesos a comptar d'aquesta comunicació un parlament nacional notifiqui la seva oposició, la decisió a què fan referència el primer o el segon paràgrafs no s'adopta. Si no hi ha oposició, el Consell Europeu pot adoptar la decisió esmentada. Per a l'adopció de les decisions a què fan referència el primer o el segon paràgrafs, el Consell Europeu es pronuncia per unanimitat, amb l'aprovació prèvia del Parlament Europeu, que es pronuncia per la majoria dels membres que el componen.

⁶⁰ Article 49 TUE:

Qualsevol estat europeu que respecti els valors que esmenta l'article 2 i es comprometi a promoure'ls pot sol·licitar d'esdevenir membre de la Unió. El Parlament Europeu i els parlaments nacionals són informats

- Procediment previst a l'article 50 TUE ⁶¹ per a la retirada d'un estat membre de la Unió Europea
- Procediment previst a l'article 218 TFUE ⁶² per a la celebració d'acords internacionals celebrats per la Unió Europea

---

d'aquesta sol·licitud. L'estat sol·licitant adreça la sol·licitud al Consell, que es pronuncia per unanimitat, amb la consulta prèvia a la Comissió i amb l'aprovació prèvia del Parlament Europeu, el qual es pronuncia per la majoria dels membres que el componen. Es tenen en compte els criteris d'admissibilitat aprovats pel Consell Europeu. Les condicions de l'admissió i les adaptacions a què aquesta admissió dona lloc amb relació als tractats sobre els quals es funda la Unió són objecte d'un acord entre els estats membres i l'estat sol·licitant. Aquest acord està subjecte a la ratificació de tots els estats contraents, de conformitat amb les normes constitucionals respectives.

⁶¹ Article 50 TUE:

1. Qualsevol estat membre pot decidir, de conformitat amb les seves normes constitucionals, retirar-se de la Unió. 2. L'estat membre que decideixi retirar-se notifica la seva intenció al Consell Europeu. Atenent les orientacions del Consell Europeu, la Unió negocia i conclou amb aquest estat un acord per a establir les normes de la retirada, tenint en compte el marc de les seves relacions futures amb la Unió. Aquest acord es negocia de conformitat amb l'article 218, apartat 3, del Tractat de funcionament de la Unió Europea. Conclou l'acord, en nom de la Unió, el Consell, que es pronuncia per majoria qualificada, amb l'aprovació prèvia del Parlament Europeu. 3. Els tractats deixen d'ésser aplicables a l'estat de què es tracti a partir de la data d'entrada en vigor de l'acord de retirada o, a falta d'aquest acord, al cap de dos anys de la notificació a què fa referència l'apartat 2, llevat que el Consell Europeu, de comú acord amb aquest estat, decideixi per unanimitat prorrogar aquest termini.

4. Als efectes dels apartats 2 i 3, el membre del Consell Europeu i del Consell que representa l'estat membre que es retira no participa ni en les deliberacions ni en les decisions del Consell Europeu o del Consell que l'afecten. La majoria qualificada es defineix d'acord amb l'article 238, apartat 3, lletra b, del Tractat de funcionament de la Unió Europea. 5. Si l'estat membre que s'ha retirat de la Unió sol·licita novament l'adhesió, la sol·licitud està subjecta al procediment que estableix l'article 49.

⁶² Article 218 TFUE:

1. Sens perjudici de les disposicions específiques de l'article 207, els acords entre la Unió i països tercers o organitzacions internacionals es negocien i s'adopten de conformitat amb el procediment següent.

2. El Consell autoritza l'obertura de negociacions, estableix les directrius de negociació, autoritza la signatura i conclou els acords.

3. La Comissió, o l'alt representant de la Unió per a afers exteriors i política de seguretat quan l'acord pretès tingui per objecte exclusivament o principalment la política exterior i de seguretat comuna, presenten recomanacions al Consell, el qual adopta una decisió per a autoritzar l'obertura de negociacions i designar, en funció de la matèria de l'acord projectat, el negociador o el cap de l'equip de negociació de la Unió.

4. El Consell pot dictar directrius al negociador i designar un comitè especial, el qual ha d'ésser consultat durant les negociacions.

Per tal d'elegir d'entre aquests quatre procediments quin és el més encertat per al cas que ens ocupa hem de tenir en compte l'objecte del tractat que es pretén celebrar. En aquest cas, *“l'objecte principal d'aquest acord és la modificació de les disposicions*

---

5. El Consell, a proposta del negociador, adopta una decisió per la qual s'autoritza la signatura de l'acord i, si escau, l'aplicació provisional d'aquest abans de l'entrada en vigor.

6. El Consell, a proposta del negociador, adopta una decisió relativa a la conclusió de l'acord. Llevat que l'acord tingui exclusivament per objecte la política exterior i de seguretat comuna, el Consell adopta la decisió de conclusió de l'acord: a) amb l'aprovació prèvia del Parlament Europeu en els casos següents: i) acords d'associació; ii) acord d'adhesió de la Unió al Conveni europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals; iii) acords de creació d'un marc institucional específic en l'organització de procediments de cooperació; iv) acords que tinguin repercussions pressupostàries importants per a la Unió; v) acords que es refereixen a àmbits als quals s'aplica el procediment legislatiu ordinari o, si es requereix l'aprovació del Parlament Europeu, el procediment legislatiu especial. El Parlament Europeu i el Consell, en cas d'urgència, poden acordar un termini per a l'aprovació. b) amb la consulta prèvia al Parlament Europeu en els altres casos. El Parlament Europeu emet el seu dictamen en un termini que el Consell pot fixar en funció de la urgència. Si no ha emès el dictamen en finir aquest termini, el Consell es pot pronunciar.

7. No obstant el que disposen els apartats 5, 6 i 9, el Consell, en concloure un acord, pot habilitar el negociador per a aprovar-ne les modificacions, en nom de la Unió, si aquest preveu que les modificacions han d'ésser adoptades de conformitat amb un procediment simplificat o per un òrgan creat pel dit acord. El Consell pot subordinar aquesta autorització a condicions específiques.

8. El Consell es pronuncia per majoria qualificada durant tot el procediment. Tanmateix, el Consell es pronuncia per unanimitat quan l'acord té per objecte un àmbit en què es requereix la unanimitat per a l'adopció d'un acte de la Unió, i també en el cas dels acords d'associació i dels acords a què fa referència l'article 212 amb els estats candidats a l'adhesió. El Consell es pronuncia també per unanimitat amb relació a l'acord d'adhesió de la Unió al Conveni europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals; la decisió per la qual es conclou aquest acord entra en vigor després d'haver estat aprovada pels estats membres, d'acord amb les normes constitucionals respectives.

9. El Consell, a proposta de la Comissió o de l'alt representant de la Unió per a afers exteriors i política de seguretat, adopta una decisió relativa a la suspensió de l'aplicació d'un acord i a l'establiment de les posicions que s'han d'adoptar en nom de la Unió en un organisme creat per un acord, quan aquest organisme ha d'adoptar actes que produeixin efectes jurídics, a excepció dels actes que completen o modifiquen el marc institucional de l'acord.

10. El Parlament Europeu és immediatament i plenament informat en totes les fases del procediment.

11. Un estat membre, el Parlament Europeu, el Consell o la Comissió poden sol·licitar el dictamen del Tribunal de Justícia sobre la compatibilitat amb els tractats de qualsevol acord projectat. En cas de dictamen negatiu del Tribunal, l'acord projectat no pot entrar en vigor, llevat que es modifiqui o que els tractats siguin revisats.

*dels Tractats constitutius per adequar-se a la nova situació derivada de la successió d'estats en cas de secessió o dissolució d'un estat membre”*⁶³.

El procediment de l'article 218 TFUE ha estat utilitzat en els supòsits de remissió expressa dels tractats o quan s'han celebrat acords internacionals amb tercers estats i/o organitzacions internacionals i no s'havia previst cap altre procediment. Aquest no és el cas del nostre supòsit ja que els tractats no remeten expressament a aquest procediment, de fet, no remeten a cap procediment; i tampoc es tracta de la relació amb un tercer estat ja que Catalunya ja ha format part de la Unió Europea, encara que dins de l'Estat espanyol, ni d'una relació amb una altra organització internacional. Descartem, per tant, aquesta opció.

El procediment proposat per l'article 50 TUE està totalment fora de supòsit ja que aquest precepte regula la retirada d'un estat membre de la Unió Europea, i el cas que estem avaluant és totalment el contrari, la inclusió d'un de nou.

Pel què fa a l'article 49, aquest regula l'ingrés d'un tercer estat a la Unió Europea. En primer lloc, ens diu que cal “*verificar el compliment dels requisits previstos al TUE i dels criteris d'elegibilitat acordats pel Consell Europeu*” i, en segon lloc, cal “*establir les condicions d'admissió i les adaptacions en l'ordenament jurídic de la Unió que se'n deriven*”⁶⁴. Tot i que dels que hem analitzat fins ara, aquest procediment és el més encertat, no acaba de respondre a les necessitats que sorgeixen en una ampliació interna de la Unió Europea, ja que, per exemple, el territori no és nou en el marc comunitari, així com tampoc ho són els ciutadans, aspectes que sí que contempla aquest precepte.

---

⁶³ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

⁶⁴ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

Per tant, per eliminació, direm que l'article 48 TUE és el més adient com a base jurídica per a regular el procediment que cal seguir per a modificar els tractats constitutius, ja que aquest precepte *“només té per objecte modificar els tractats constitutius per adequar-se als canvis de les fronteres internes de la Unió Europea resultants de la secessió o la dissolució d'un estat membre”*⁶⁵.

Per tal de formalitzar en els Tractats l'augment del nombre d'estats membres de la Unió Europea caldrà modificar l'establiment de les parts contractants dels Tractats constitutius (TUE; TFUE i TCEEA); incloure, si és necessari, noves declaracions annexes als Tractats adoptades pel nou estat o pels altres estats membres relatives a la nova situació creada per l'ampliació interna de la Unió; i adaptar els protocols annexes als Tractats, en cas que sigui necessari, que regulen aspectes relacionats amb la composició de les institucions i òrgans de la Unió Europea.

A partir d'aquestes modificacions, el règim definitiu entrarà en vigor i tant la Unió Europea, els antics estats membres i el de nova incorporació hauran de treballar i col·laborar per tal de restablir la normalitat en la vida comunitària.

5.3. Relació entre la Catalunya estat i les altres organitzacions internacionals

Tal i com hem esmentat en l'apartat 6.1 estem davant d'un procediment d'ampliació interna de la Unió Europea ja que es tracta d'un procés que es produeix a l'interior de les fronteres de la Unió. Amb tot, la solució finalment adoptada a nivell intern per aquest cas concret no implica necessàriament que es pugui aplicar en les relacions entre el nou estat i la resta de subjectes de la societat internacional.

---

⁶⁵ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

La Convenció de Viena de 1978 manifesta que per als casos de successió d'estats que no sorgeixin d'un procés de descolonització caldrà basar-se en el principi de continuïtat, és a dir que, *“els estats successors, si ho desitgen, segueixen sent part dels tractats dels que era part l'estat predecessor amb una simple notificació de successió per escrit”*.

Amb tot, aquesta afirmació no és d'obligatori compliment per part de les organitzacions internacionals, ja que la mateixa Convenció de Viena de 1978 ens diu que aquesta regla general s'aplica sens perjudici de les aplicables a l'adquisició de la qualitat de membre i de qualsevol altra norma pertinent de l'organització.

Per tant, caldrà veure primer quines són les normes d'adhesió o de successió d'estats membres de cada una de les organitzacions internacionals de les quals l'Estat espanyol és part, i veure quin és el procediment que exigeixen a un territori d'un estat membre de l'organització que acaba d'assolir la seva independència i vol entrar a formar part de l'organització. El mateix caldrà fer si del què es tracta és de sortir d'aquesta organització, ja que es pot donar el cas d'una adhesió automàtica tan bon punt s'assoleix la independència, en tal cas, s'hauria de renunciar-hi de forma expressa.

6. CONCLUSIONS

El Pacte Internacional de Drets econòmics, socials i culturals i el de Drets civils i polítics, ambdós aprovats el 16 de desembre de 1966 per l'Assemblea General de l'ONU, reconeixen el dret a l'autodeterminació a tots els pobles i especifiquen que en virtut d'aquest dret, determinen lliurement el seu estatut polític i procuren també pel seu desenvolupament econòmic, social i cultural.

Cal destacar que el primer gran problema del dret a l'autodeterminació és que ningú ha estat capaç d'elaborar el concepte de “poble”, és a dir, el concepte del subjecte actiu que tindrà la capacitat d'exercir aquest dret. El segon gran inconvenient és que les Nacions Unides no han actualitzat i reformulat el concepte d'aquest dret per tal d'adaptar-lo als temps moderns, segurament per la resposta que tindria per part de les grans potències, perquè a les empreses transnacionals no els interessa i perquè comportaria molts processos d'autodeterminació. Per tant, doncs, podem afirmar que el dret a l'autodeterminació és encara molt restrictiu.

Així doncs, el Dret Internacional només considera pertinent l'exercici d'aquest dret en el cas de comunitats polítiques intraestatals sotmeses a domini colonial o a un poder opressor. Potser seria difícil demostrar aquestes situacions a Catalunya, sobretot si les comparem amb altres casos d'autodeterminació de pobles on aquest domini colonial o poder opressor eren manifestats a través de la violència física, i no a través de les institucions de l'Estat, com és el nostre cas. Proposem, doncs, l'actualització i ampliació del dret a l'autodeterminació a aquells pobles no colonials, reforçant la idea que també és exercible per aquells pobles que no se sentin representats per l'estat al qual pertanyen.

Tot i això, res no exclou la legitimitat de la voluntat d'autodeterminar-se com a poble, així com *“la voluntat de secessió en el cas d'un conjunt de ciutadans desplecats sobre un determinat territori a l'interior d'un estat, encara que no estiguin sotmesos a un domini colonial o a una situació d'opressió, així com la necessitat de respectar aquesta*

voluntat democràtica”⁶⁶. I és que el que legitima les consultes o els referèndums no permesos és el seu resultat. En aquest cas s’estaria apel·lant al principi democràtic, i és que la democràcia no hauria de ser tant allò que és legal, com allò que és legítim, per tant, allò tipificat en les normes, com allò que és just.

Entenem doncs que el Dret de la Unió Europea davant un procediment d’autodeterminació no pot ser un impediment per a la legitimitat de l’acte d’expressió d’aquesta voluntat, ans el contrari, hauria de ser un pilar en el qual recolzar-se. Els ciutadans de Catalunya, en tant que membres, encara, de l’Estat espanyol, tenen també ciutadania europea, per tant, la Unió ha de protegir els seus drets i vetllar per tal que els seus interessos i voluntats es facin realitat.

Així mateix, els Tractats constitutius no poden ser interpretats de manera que frustrin la realització d’una voluntat legítimament expressada per part d’una majoria de ciutadans d’un determinat territori en el sentit de constituir un nou estat en el marc de la Unió, ja que aquests ciutadans, en tant que membres de la Unió Europea, han de veure protegits i emparats els seus drets per part d’aquesta.

Tot i això, la realitat pràctica és una altra, la Unió Europea vetlla més pels interessos dels Estats membres i de les empreses transnacionals que no pas pels ciutadans i els pobles, així doncs, en aquest aspecte, caldria ser prudents i negociar primer al si de la Unió quina seria la seva resposta al procés d’autodeterminació de Catalunya, creació d’un nou estat i adhesió a la Unió Europea.

Per últim, en l’àmbit del dret d’autodeterminació, tenim el conflicte entre les normes constitucionals espanyoles, que impedeixen la realització d’un referèndum d’autodeterminació, i el dret dels pobles a autodeterminar-se. Ens és difícil trobar un tribunal encarregat de protegir l’exercici dels drets humans col·lectius, és per això que caldria trobar empara sota la legitimitat que té un poble per autodeterminar-se i intentar negociar algun tipus de protecció per part de la Unió Europea o i d’alguns estats.

---

⁶⁶ Font: MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L’ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d’un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

Pel què fa al procediment a seguir, es tracta d'un cas d'ampliació interna de la Unió Europea, en tant que estem davant el supòsit que el territori d'un estat membre de la Unió decideix separar-se d'aquest i formar un nou estat que vol passar a ser part d'aquesta Unió. En aquest punt, cal seguir els passos que els Tractats estableixen per als casos de successió en la condició d'estat membre. De forma breu cal, en primer lloc, el compliment d'unes condicions prèvies, la declaració d'independència per part del nou estat, la notificació de la successió en la condició d'estat membre, l'acte de reconeixement d'aquesta successió per part de la Unió Europea, l'establiment d'un règim transitori pel què fa al dret material i als canvis que hagin de tenir lloc en les institucions i en els òrgans europeus i, finalment, l'establiment d'un règim definitiu.

Entenem que, seguint aquest procediment, extret de la pràctica habitual d'altres organitzacions internacionals per als casos de secessió o dissolució d'un estat membre, no s'està violant cap norma comunitària i que per tant, al no estar prohibit, està permès.

Per acabar ens agradaria insistir en el fet que ni es pot afirmar amb total contundència la possibilitat que un referèndum d'autodeterminació es dugui a terme, ni es pot afirmar amb la mateixa fermesa que una Catalunya estat passaria a ser, automàticament, estat membre de la Unió Europea, ja que, més que un tema de Dret, és un tema de política, i en aquesta, tot s'hi val, i tot és possible.

7. EPÍLEG

Article de Salvador Cardús, publicat al diari ARA, dissabte 18 d'agost de 2012:

“Al cap de cinc anys

Fa cinc anys que Catalunya és un nou estat d'Europa. De fet, en aquest període és l'única nació que ho ha aconseguit: Escòcia va dir "no", Flandes segueix embolicant la troca i, sorprenentment, el govern abertzale del País Basc ha anat ajornant la urgència de fer el pas per tal de mantenir el suport imprescindible del PSE que li garanteix la majoria parlamentària. Catalunya, cal dir-ho, ha fet com totes les nacions que aconsegueixen el seu propi estat: es desenten dels que encara el reclamen i abandonen les "solidaritats romàntiques". Ja ho havia dit Churchill: els estats no tenen principis, només interessos.

El gran suport electoral de 2013 als partits que s'havien presentat amb un programa sobiranista i que van obrir el procés constituent va fer internacionalment indiscutible la legitimitat democràtica del nou estat. Això no vol dir que els drames emocionals del que quedava d'Espanya no fossin enormes. El procés de separació de béns es va allargar durant més de dos anys. Vist ara, és evident que la depressió econòmica i la feblesa política d'aquell Regne d'Espanya, ara desaparegut, van ser una oportunitat que es va saber aprofitar. Però va ajudar de no dir que la nostra sortida, al cap de pocs mesos, arrossegues també una monarquia que ja s'aguantava amb pinces, i que aquesta caiguda desviés una pressió que, en cas contrari, hauríem d'haver aguantat tots sols. L'actual República d'Espanya prou feina té a repensar-se, atrapada en el seu recurrent "ensimismamiento", i ens ha oblidat abans del que era previsible. I Europa, per evitar un nou focus d'inestabilitat, va prendre la decisió política de mantenir-nos dins la Unió a uns i altres.

Ara bé, la Catalunya independent, que havia encès tantes expectatives -i tan exagerades-, aviat va començar a crear els seus descontents. El desencantament va aparèixer l'endemà mateix del triomf. N'hi havia que enyoraven poder passar la responsabilitat de tots els fracassos als altres. Era la coneguda "por a la llibertat", de Fromm. La millora de les finances públiques no va tenir uns resultats tan immediats

com s'havia cregut. El dia a dia tampoc no ha canviat gaire: la societat és la mateixa, i els problemes, molt semblants. Fins i tot, el fet d'estalviar-nos les agressions ha creat una mena de malenconia del conflicte, amb casos greus de psicosi maníaco- depressiva. Un professor de psiquiatria de la UAB n'ha publicat recentment una interpretació a partir de la tesi de la síndrome d'Estocolm, i un de filosofia social de la Pompeu n'ha fet una tesi des d'una perspectiva nietzscheana. Però el problema més general és que la societat civil que s'havia especialitzat en la mobilització sobiranista ha quedat sense "enemic", i li costa reciclar-se. Per dir-ho irònicament, ara no sap a què dedicar el temps lliure...

Una conseqüència previsible del procés va ser l'aparició dels nous independentistes de sota les pedres. Parlo de gent de gran notorietat i influència que van intuir noves oportunitats d'enriquiment. Algun dels bufets d'advocats més coneguts de Barcelona van reorientar el negoci i van tenir un gran protagonisme en la redefinició i organització de les noves estructures administratives del país, fins al punt d'aparèixer en públic com a grans constructors del nou estat. No cal que digui que van ser els primers a ser condecorats per la República catalana...

Però, per damunt de tot, el gruix del país ràpidament es va apuntar al renaixement de la nació i està demostrant una capacitat de superació i progrés que fa cinc anys restava somorta. Al costat d'alguns fracassos, en el seu conjunt, el país prospera com mai no s'havia vist i està aconseguint un gran crèdit internacional en tots els camps. Catalunya té ara una veu pròpia al món, cada dia més respectada. A més, ha desenvolupat una extraordinària xarxa d'intercanvis amb el conjunt de la nació cultural, els Països Catalans. I, darrerament, es refà tímidament la relació amb la República d'Espanya, amb els primers acords de col·laboració que auguren una futura reconciliació.

La independència no ha estat la solució dels problemes sinó l'oportunitat -i l'obligació- d'haver-los de resoldre per nosaltres mateixos. El guany més notable és que els catalans ens hem sentit plenament responsables del nostre destí i que, sense rebequeries, ara som una societat major d'edat, vital i emprenedora. Això és la dignitat nacional. No sabem quant temps durarà tanta empenta. Però els nostres fills, els nostres néts, i molta gent d'arreu del món, ens tornen a veure com a terra de prosperitat. Es tractava d'això: ni més, ni menys".

8. BIBLIOGRAFIA

Per tal de documentar-nos, pensar i elaborar aquesta tesina ens hem servit de la bibliografia següent:

8.1 Doctrina

ARP, B. Las minorías nacionales y su protección en Europa. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2008, 1a edició.

ALEXANDRE, V. Jo no sóc espanyol. Editorial Proa, Barcelona, 2005.

ALEXANDRE, V. Despullant Espanya. Editorial Proa, Barcelona, abril 2001.

BERTRAN, U; LÓPEZ BOFILL, H; DELLUNDE, P; ARNAU, N; SÀNCHEZ, F; FULLAT, T; BRILLES, J; ROFES, J; PÉREZ, LL; MONTCLÚS, J; PAGÈS, P. Independència 2014. El full de ruta d'Esquerra Independentista Horitzó Llibertat 2008-2014. Editorial Dux, Barcelona, novembre 2007, 1a edició.

DE SALA, B; DE JÒDAR, J; DE PALOL, M. Fot-li, que som catalans! Editorial l'esfera dels llibres, Barcelona, gener 2005, 1a edició.

CARDÚS, S. El camí de la independència. Editorial la Campana, Barcelona, març 2010, 3a edició.

GABANCHO, P. Crònica de la independència. Editorial 62, la butxaca, Barcelona, novembre 2009, 1a edició.

GRANELL, F; POU I SERRADELL, V; SÁNCHEZ FÉRRIZ, M.A. Catalunya dins la Unió Europea. Política, economia i societat. Editorial a l'abast 62, Barcelona, abril 2002, 1a edició.

GUINJOAN, M; CUADRAS MORATÓ, X. Sense Espanya. Balanç econòmic de la independència. Editorial Pòrtic, Barcelona, maig 2011.

BORCHARDT, K-D. El ABC del Derecho de la Unión Europea. Oficina de Publicaciones de la Unión Europea, Luxemburg, 2011.

LÓPEZ TENA, A. Catalunya sota Espanya. L'opressió nacional en democràcia. Editorial La Magrana, Barcelona, març 2007, 1a edició.

LÓPEZ BOFILL, H. L'evolució jurídica cap a un estat propi. Revista catalana de dret públic. Especial Sentència sobre l'Estatut.

MARAGALL, J. La independència de Catalunya. Edicions l'Albí, Berga, setembre 2010, 1a edició.

MATAS I DALMASES, J; GONZÁLEZ BONDIA, A; JARIA I MANZANO, J; ROMÁN I MARTÍN, L. L'ampliació interna de la Unió Europea. Anàlisi de les conseqüències juridicopolítiques per a la Unió Europea en cas de secessió o dissolució d'un estat membre. Fundació Josep Irla, Centre Maurits Coppieters, Barcelona, Juny 2010.

MUNICH I GASA, J. The Role of the Regions in European Integration.

OBIETA CHALBAUD, J.A. El derecho de autodeterminación de los pueblos. Un estudio interdisciplinar de derechos humanos. Editorial Marcial Pons, Publicaciones de la Universidad de Deusto, Volumen 11, Bilbao, 1980, 1a edició.

OBIETA CHALBAUD, J.A. El derecho humano de la autodeterminación de los pueblos. Editorial Tecnos, Madrid, 1985, 1a edició.

PASTOR RIDRUEJO, J.A. Curso de Derecho Internacional Público y organizaciones internacionales. Editorial Tecnos, Madrid 2011, 15a edició.

REMIRO BROTONS, A. Derecho Internacional. Curso general. Editorial Tirant lo Blanch, València, 2010, 1a edició.

RENYER I ALIMBAU, J. L'autodeterminació del poble català. Preguntes i respostes. Editorial Mediterrània, Barcelona, Abril 2000, 1a edició.

RENYER I ALIMBAU, J; ARGEMÍ, A; ARANBURU, M; BOND, R; McCRONE, D; MACLNNES, J; ROSIE, M; TILMATINE, M; GARAY, J; ROY, J; CARUANA, P; SALA-I-MARTÍN, X; PORTA, J; CASTELLANOS, C; LLUCIÀ, I; ESCUDÉ, R; TORRA, J. El dret a l'autodeterminació avui. Editorial Proea, Barcelona, novembre 2004, 1a edició.

SINCA, G. Adéu Espanya! Independència sí, independència no. La societat catalana reflexiona sobre el seu futur. Editorial Nou Mil·lenni – Columna, Barcelona, novembre 2004, 1a edició.

TERMES I ARDEVOL, J. (Nou) Resum d'Història del Catalanisme. Editorial Base, Barcelona, desembre 2009, 1a edició.

8.2 Documents

Baròmetre d'Opinió Pública 27. 2a onada 2012. Centre d'Estudis d'Opinió. REO núm.694. 27 de juny 2012.

Carta de les Nacions Unides

Constitució Espanyola, 1978

El procés cap a l'Estat propi i els primers mesos de l'Estat català. Conseqüències de la Declaració d'Independència. Cercle Català de Negocis, Juliol 2012.

FRANCKEN, M; TACK, L; SANDRY, A; GONZÁLEZ BONDIA, A; DAUWEN, G.
From nations to member states: A new architecture for Europe. Centre Maurits
Coppieters, Brussels, Conference Paper, 2011

Resolució 1514

Resolució 1541

Resolució 2625

Tractat de la Unió Europea

Tractat de Funcionament de la Unió Europea

8.3. Webs

<http://www.324.cat>

<http://www.ara.cat>

<http://assemblea.cat>

<http://ca.wikipedia.org>

9. ANNEXES

9.1. Transcripció entrevista Oriol Junqueras

Oriol Junqueras i Vies (Barcelona, 11 d'abril de 1969) és historiador i polític català. És llicenciat en Història Moderna i Contemporània i doctor en Història del Pensament Econòmic per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Actualment és professor agregat al departament d'història moderna i contemporània de la UAB. Ha col·laborat en diferents mitjans de comunicació, com ara en els programes "En Guàrdia" i "El nas de Cleòpatra" de Catalunya Ràdio, en els programes "Minoria absoluta" i "Tu Diràs" de RAC 1 i en el programa "El favorit" de TV3. Ha treballat com a guionista i assessor en sèries documentals de televisió, com "Els Maquis", "La guerra silenciada" o "Conviure amb el risc", entre altres.

És promotor de la plataforma Sobirania i Progrés. Des del 16 d'abril de 2008, just un any després que s'estrenés a la xarxa el diari digital directe!cat, va agafar el relleu de Joan Camp en la direcció d'aquest mitjà electrònic d'informació i actualitat.

El 26 de gener de 2009 l'executiva d'Esquerra Republicana de Catalunya ratificà la seva candidatura com a cap de llista del partit per a les eleccions europees de 2009, previstes pel 7 de juny. Tot i ser regidor d'ERC a l'Ajuntament de Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat) integra les llistes com a independent. Finalment aconsegueix ser diputat en el Parlament Europeu per la coalició Els Verds-Aliança Lliure Europea.

L'11 de juny de 2011 es va convertir en alcalde de Sant Vicenç dels Horts, després de rebre els vots de la candidatura que liderava, Junts per Sant Vicenç (vicentins pel canvi + ERC), ICV-EUiA i CiU, deixant el PSC, la llista més votada a les eleccions municipals del 22 de maig, a l'oposició. Des de el 17 de setembre és el president d'Esquerra.⁶⁷

Ens reunim a la seu nacional d'Esquerra a les 12 del matí d'un dijous d'agost, li explico que estic fent un Màster d'Integració Europea i els objectius de la meva tesina i em fa tota una introducció de les seves creences comunitàries en relació a Catalunya:

---

⁶⁷ Font: http://ca.wikipedia.org/wiki/Oriol_Junqueras_i_Vies

Oriol Junqueras: La Unió Europea és una unió d'estats i de ciutadans, i en la mesura que és una unió de ciutadans està obligada a vetllar per l'exercici dels drets democràtics d'aquests ciutadans. Per tant, si els ciutadans de Catalunya, a través de l'exercici d'un dret democràtic com és un referèndum d'autodeterminació, unes eleccions parlamentàries en què voten a una majoria independentista, una declaració unilateral d'independència del Parlament de Catalunya, etc. en la mesura que aquesta és una decisió presa a través d'un dret democràtic, ha de comptar amb l'aval de la Unió Europea i, per tant, entenem que en el moment de constituir-se en el nou estat, Catalunya seria membre nat de la nova Unió Europea, també en la mesura que seria hereu d'un estat el qual ja estava dins la Unió Europea. Per tant, no tenim cap dubte sobre el reconeixement de la Unió Europea.

A més, a més, amb les circumstàncies actuals en què l'Estat espanyol té un problema probablement insoluble de deute públic i de deute sobirà, que en gran mesura està contret contra les institucions europees o altres estats europeus, pot ser que aquests estats europeus o el Banc Central Europeu estiguin disposats a acceptar la independència de Catalunya en la mesura que aquesta els hi garanteixi el cobrament d'una part del deute espanyol, és a dir, és provable que Catalunya hagués de negociar amb les institucions europees el seu ple reconeixement, entre d'altres coses tenint en compte també l'assumpció d'una part del deute públic espanyol i, per tant, tindrem una certa capacitat de negociació perquè pot ser que siguin les pròpies institucions europees les que al final els interressi que almenys una part de l'estat espanyol sigui solvent per a pagar una part del deute, però aquest és un procés que ja veurem. Des del punt de vista jurídic, a nosaltres ens sembla que el reconeixement hauria de ser automàtic en la mesura que som ciutadans de la Unió Europea.

1. Creu en el dret a l'autodeterminació? Creu que cap a dins de la Unió Europea?

Del tot. El dret a l'autodeterminació cap a tot arreu on hi hagi un poble que vulgui expressar el seu dret a decidir el futur i això es pot aplicar a tot arreu d'Europa i des del nostre punt de vista s'incardina perfectament dins del Dret Internacional i el dret a l'autodeterminació no només s'aplica en estats en vies de descolonització sinó que s'ha d'aplicar en qualsevol comunitat humana que vulgui decidir el seu futur.

2. Què entén vostè com a “poble català”?

Poble català són aquell conjunt de ciutadans de Catalunya que viuen a Catalunya o altres ciutadans nascuts a Catalunya, o néts de catalans que viuen a altres llocs del món que tenen una identitat, almenys en part, comuna, pot ser una identitat lingüística, cultural, històrica, etc. i/o que tenen la voluntat explícita, la voluntat expressa, de compartir un futur en comú, un futur que pot tenir continguts lingüístics, culturals, etc. i/o continguts de dret civil, de política fiscal, d'impostos, de política pressupostària, d'infraestructures, de política laboral, de seguretat social, etc. i, per tant, el poble català és aquell conjunt d'individus que comparteixen una identitat que té diverses vessants, que poden ser lingüístiques, culturals, històriques i/o poden ser econòmiques, fiscals, de dret civil, de dret administratiu, etc. per tant, que comparteixen un paquet de memòria o una voluntat de futur.

No cal ser lingüísticament catalanoparlant, ni emocionar-se amb el record de l'Onze de Setembre de 1714 per ser membre del poble català perquè la conjunció adversativa “o” inclou a tots aquells que sense sentir res de tot això tenen la voluntat explícita de pagar els seus impostos al sector públic català, a l'administració pública catalana, per garantir bones escoles a Catalunya, bons hospitals a Catalunya, bones infraestructures per Catalunya, llocs de treball per als ciutadans de Catalunya, que tenen la voluntat de compartir el projecte de futur, és a dir, la identitat individual es compon de memòria i es compon de projecte de futur, la identitat col·lectiva de poble català es compon d'un paquet de memòria i/o d'un projecte de futur.

De fet identitat vol dir igualtat, etimològicament, i per tant, et diu que algú comparteix una identitat quan és igual a un altre, quan té alguna cosa que el fa comú a un altre, que pot ser la llengua o pot ser un projecte de futur. Ser igual als altres en alguna cosa, això vol dir identitat.

3. Per què creu vostè que el poble català encara no ha exercit el seu dret a autodeterminar-se? Què creu que esperem?

L'ha exercit en alguns moments de la història a través de les institucions d'aquell moment, com va ser el 1640 o el 1641 o el 1713 o el 1931 o el 1934... d'alguna manera ha exercit el seu dret a autodeterminar-se a decidir que volia ser una república o el que sigui. Per tant sí que l'ha exercit en moment de la seva història. Per què no l'ha exercit recentment? Perquè o bé no té la consciència que li és un dret propi o bé perquè senzillament, malgrat tenir la consciència que li és un dret propi, no el vol exercir. Per exemple, hi ha partits polítics que no el volen exercir, segur, i que a més creuen que no és un dret que els sigui propi, el Partit Popular, els dirigents eh! Perquè hi ha votants que alguns sí que votarien afirmativament en un referèndum d'autodeterminació, o almenys així ho diuen a les enquestes. Hi ha dirigents d'altres partits que creuen que els hi és un dret propi però no tenen interès en exercir-lo, per exemple alguns dirigents d'Iniciativa per Catalunya, que en el Parlament de Catalunya han votat a favor del dret a l'autodeterminació en diverses ocasions però que mai han fet cap esforç per a donar l'oportunitat als ciutadans de Catalunya d'autodeterminar-se, per tant, creuen en el concepte d'autodeterminació de Catalunya, creuen que és una possibilitat teòrica, que és legítim, però no tenen interès en exercir la consulta; o alguns dirigents de Convergència per exemple.

Per tant, perquè no hem exercit el dret a l'autodeterminació o bé perquè no es vol ni reconèixer el dret o bé perquè malgrat reconèixer-lo no el volen exercir. Quan l'exercirem? El dia que siguem majoritaris aquells que el volem exercir, que estem convençuts que el tenim i que a més el volem exercir, com per exemple, en aquest cas, tots els d'Esquerra Republicana indubtablement ho voldríem exercir ja! Aquesta tarda si pogués ser!

4. Quin creu que hauria de ser el mètode d'autodeterminar-se?

Diguem-ne que la forma més ràpida i immediata és que hi hagi un acord majoritari al Parlament de Catalunya, per exemple, que tots els diputats de Convergència i Unió, tots els d'Esquerra Republicana, tots els d'Iniciativa per Catalunya votessin conjuntament

una declaració d'independència feta des del Parlament; podria ser una via. Aquesta via podria anar acompanyada o no, o podria ser substituïda... imagina't que no podem convèncer als diputats de Convergència o els d'Iniciativa, com que ells són clarament autodeterministes, perquè així ho han expressat, els podem convèncer per a què convoquin un referèndum d'autodeterminació. Llavors hi hauria un referèndum, el poble de Catalunya votaria, i en cas que fos majoritari el sí doncs seria una manera d'aconseguir-ho.

Hi ha altres maneres d'aconseguir-ho? Segurament sí, però les dues més clàssiques són la declaració parlamentària i/o un referèndum. Quines altres maneres poden haver-hi? Podríem intentar convocar consultes a tots els municipis de Catalunya simultàniament, i què és el que legitimaria el referèndum? El seu resultat. Què fa que un referèndum sigui legítim o no? El seu resultat. Perquè si la convocatòria de consultes a tots els municipis de Catalunya simultàniament resulta que supera el marc legal espanyol, però el resultat del referèndum és una majoria clara a favor del sí, és aquest resultat el que legitima la consulta i el què fa que sigui vàlida perquè hi ha l'expressió explícita de la majoria de ciutadans de Catalunya que volen trencar amb el marc legal que no els deixava fer les consultes. Per tant, què legitima el referèndum? El seu resultat. Si hi ha un resultat majoritari doncs inevitablement això legitima el referèndum, perquè et permet interpel·lar a la resta de la comunitat internacional des de la teva condició de nou estat o d'estat en procés de construcció, o en estat que comporta la dissolució de l'actual corona o Regne d'Espanya.

5. Quan vostè parla de majoria, a quin tant per cent es refereix? En què pensa? Vostè creu en les majories aclaparadores?

Doncs en qualsevol consulta democràtica la majoria és un 50% més un punt. És evident que si podem guanyar amb el 80% , doncs millor que el 70, millor el 70 que el 60, i millor el 60 que el 50 més 1, però 50 més un per a mi ja és vàlid. Ara, és millor el 60? El 70? Sí! I què diu el Dret internacional? Reconeix el 50% més 1 i hi ha una condició afegida en alguns casos que és el que s'ha afegit als casos de Kosovo o Montenegro per exemple, que és que hi hagi un mínim del 55% de participació. Estem disposats a assumir-ho.

6. El dret a l'autodeterminació no implica la creació d'un nou estat, creu que el poble català en tindria prou amb autodeterminar-se o li cal la independència?

Pots exercir el dret a l'autodeterminació i decidir, en aquest exercici, renunciar a ser un estat, com per exemple han fet els quebequesos en dues ocasions.

Jo estic convençut que el poble català necessita la independència, però això ho ha de decidir ell. És a dir, per molt que jo pensi que la independència és un dret i és necessària, si el poble de Catalunya no la vol... Jo sóc primerament demòcrata, i vull la independència en la meva condició de demòcrata, per tant, acceptaré la voluntat dels ciutadans de Catalunya, no tinc alternativa.

7. Què creu que té més pes el principi d'integritat territorial dels estats o el dret dels pobles a autodeterminar-se? Per què?

Indubtablement el dret dels pobles a autodeterminar-se, perquè és molt més important el dret dels individus a decidir el seu futur que no la integritat territorial d'un estat. Sempre és més important la voluntat d'un individu a decidir el seu futur que no la integritat d'un estat. És més important la voluntat de qualsevol persona a decidir el seu futur que la integritat d'un pis de l'Eixample de Barcelona, sempre és més important la voluntat de les persones que un pam quadrat de territori.

Vam inventar la democràcia per decidir les fronteres, no vam inventar les fronteres per coartar la democràcia. La democràcia està per sobre de les fronteres, per tant, sempre és més important el dret dels pobles a autodeterminar-se que les fronteres prefixades per part de l'estat. És la democràcia la que crea els estats no els estats els que han de coartar la democràcia, malgrat que massa sovint els estats coarten la democràcia per impedir que la democràcia canviï els estats.

8. Creu que vivim en un context idoni per a declarar la independència? Si és així, quins creu vostè que són els fets que han propiciat aquest anhel d'independència?

Jo no sé si és un moment idoni, el que sí que percebo és que és un moment més favorable que qualsevol dels moments immediatament precedents, segurament és el moment més favorable dels últims 30 anys, dels últims 70 anys, des de la Guerra Civil segurament. Jo no sé si d'aquí una setmana serà més idoni, potser d'aquí una setmana o d'aquí un mes encara és més idoni perquè hem convençut a més gent.

Per què crec que estem convencent a gent? Des del meu punt de vista perquè d'entrada és un dret i jo crec que cada vegada hi ha més gent que entén que això és un dret i no vol renunciar als seus drets. Després perquè hi ha gent que, encara que no tingui molt clar que això és un dret o no tingui molt clar que vol exercir aquest dret o encara que tingui clar que vol exercir aquest dret i un cop exercit decidís quedar-se a l'Estat espanyol, volgués exercir el seu dret a l'autodeterminació però decidís quedar-se a l'Estat espanyol, més enllà que sigui un dret hi ha molta gent que entén que també és una necessitat, és a dir, a la tradició cristiana existeix una expressió molt bonica que diu que una cosa és justa i necessària. Doncs la independència no només és justa tal com hem pensat els independentistes de tota la vida, sinó que ara hi ha molta gent que creu que a més a més de ser justa és necessària, per viure millor, per tenir millor escoles, per tenir més possibilitats de progrés econòmic, per disposar d'infraestructures, per tenir millors llocs de treball... i a més a més hi ha gent que comença a pensar que no només és necessària sinó que és imprescindible, perquè pots considerar que una cosa la necessites però bé, si no la tens, mala sort. No només és convenient tenir-la, a més és imprescindible tenir-la! Perquè l'alternativa a la independència és quedar vinculat a un Estat que ens aboca a la ruïna. Per tant, no només és que en un estat independent viurem una mica millor, és que si no vivim en un estat independent, viurem fatal! Per tant, no només ens convé sinó que és del tot imprescindible perquè sinó viurem molt pitjor. Jo crec que aquests tres elements: la idea de justícia, la idea de conveniència i la idea de que és imprescindible i, a més a més, urgent, contribueixen a anar creant una majoria independentista per aquestes diverses vies.

Es pot establir un cert paral·lelisme entre el concepte d'independentisme emocional, que és just, perquè hi tenim dret, per la història... i l'independentisme racional, que és aquell de, escolti'm, jo no sé si hi tenim dret, no m'importa si hi tenim dret i no m'importa el 1714, però em sembla que viuré millor, és racional, vull viure millor! I dintre d'aquests hi ha el paquet dels que creuen que no només és convenient sinó que és imprescindible. És un paral·lelisme entre l'independentisme emocional, el de tota la vida, el meu, des que era petit i tenia 7 anys, i un independentisme més nou, que és aquest de la racionalitat.

9. I vostè creu que aquests dos independentismes poden posar-se d'acord? Es poden entendre l'un a l'altre? No s'exclouen?

Bé, es podrien arribar a excloure. Però jo crec que no s'exclouen en absolut, al contrari! Són dos elements complementaris, amb aquesta esperança treballem i creiem que arribarem a la victòria. Podria ser incompatible si hi hagués un independentisme xenòfob.... però afortunadament a Catalunya aquest independentisme xenòfob és clarament marginal, i volem que continuï essent marginal, i farem tot el possible per a què continuï essent marginal. Jo sóc partidari de que per a declarar la independència vull tots els vots, vull els vots dels que ploren quan recorden l'Onze de Setembre de 1714 i vull els vots dels que volen una millor escola pública, i vull els vots dels que estan a favor de les seleccions esportives catalanes i vull els vots dels que els agrada "la roja", i vull els vots dels que ballen sardanes i els dels que canten cançons suahilis perquè van néixer a l'Àfrica subsahariana, i vull els vots dels que mengen pa amb tomàquet i els dels que mengen arròs tres delícies perquè van néixer a la Xina, m'és igual! Jo vull tots els vots, per tant, em sembla perfectament compatible i aquesta és la nostra fortalesa i l'esperança de la nostra victòria.

10. Creu vostè en els Països Catalans o prefereix parlar només de Catalunya?

Jo crec en els Països Catalans i no tinc cap inconvenient en parlar de Catalunya i de Països Catalans. Des del nostre punt de vista els Països Catalans són aquells àmbits territorials en els quals la presència de la llengua, de la cultura catalana i els vincles

històrics amb el Principat de Catalunya i amb els Comtats de Rosselló i Cerdanya han sigut i són importants, i que han sigut àmbits territorials en què per exemple l'ús de la llengua catalana ha sigut majoritari, que han format part de l'àmbit cultural català, han generat cultura en llengua catalana, han tingut vincles històrics amb Catalunya, etc. Alguns d'aquests, com per exemple el País Valencià, inclouen comarques que mai han sigut catalanoparlants, per tant, el concepte de Països Catalans desborda el concepte lingüístic, no només són Països Catalans aquells que sempre han parlat en català, també formen part dels Països Catalans aquells àmbits territorials que formen part per exemple del País Valencià i que mai han estat catalanoparlants. Per tant, això demostra que l'independentisme català, la identitat catalana, no és només una identitat lingüística, una identitat cultural, i no és només una identitat històrica, sinó que dins de l'àmbit nacional dels Països Catalans hi ha hagut territoris que mai han sigut catalanoparlants, mai, les comarques interiors del País Valencià, algunes. Formen part de l'espai polític? Jo crec que sí. I a aquests àmbits territorials que formen part del nostre espai polític o que voldríem que formessin part del nostre espai polític, com ens hi hem d'adreçar? Doncs ens hi hem d'adreçar amb la llengua pròpia d'aquells territoris també, per què no? I els hem de garantir l'oficialitat de la seva llengua tradicional, que és el castellà, clar que sí. Són ciutadans que volem que formin part d'un projecte polític comú de Països Catalans, que sempre han sigut castellanoparlants, doncs escolta'm, la seva llengua és absolutament respectable, es mereix tota la nostra consideració i, per tant, els hem de garantir que la seva llengua serà oficial. Com ens hem d'adreçar a aquesta gent? Ens hi hem d'adreçar amb un projecte de futur, que parli d'escoles i d'hospitals, que parli d'universitats i d'infraestructures, que parli de creixement econòmic, d'innovació, d'un model cívic de concepció de la vida, etc. Per tant, sí, parlem de Països Catalans i som conscients de la complexitat dels Països Catalans i aquest mateix exemple que t'acabo de posar també serviria per a la Vall d'Aran: la Vall d'Aran no forma part de l'àmbit lingüístic i cultural catalanoparlant, no en forma part, en canvi nosaltres creiem que forma part de l'espai polític dels Països Catalans i si volen, que vinguin també. El mateix exemple serviria per a la Fenolleda, en l'àmbit de la Catalunya Nord, que sempre ha sigut una comarca occitanoparlant, i actualment francoparlant, que no ha format part mai de l'espai lingüístic català i, en canvi, estem convençuts pot, si vol, formar part de l'espai polític dels Països Catalans, perquè històricament n'han format part, perquè estem disposats a compartir amb ells el futur. Nosaltres és el que podem oferir-los, si ells estan disposats a venir amb nosaltres, formen part del nostre àmbit polític formen

part del poble català, perquè el poble català no és el poble que parla la llengua catalana, perquè sinó els aranesos no serien part del poble català, de la futura república catalana, del nou estat català en el marc de la Unió Europea, i com que nosaltres sí que els volem, i si ells volen, doncs és la demostració que per ser del poble català no cal haver parlat català tota la vida. No cal en absolut.

Evidentment, la llengua predominant en l'àmbit de l'espai polític que nosaltres volem construir ha estat el català? Sí, ha estat el català. La gent decidirà si vol viure en aquest espai. Nosaltres voldríem, i tant!

M'he explicat bé? S'ha entès bé? És una qüestió molt important aquesta, eh! Les comarques castellanoparlants que sempre han sigut castellanoparlants del País Valencià, formen part del País Valencià o no? Sí, no? I mai han estat catalanoparlants? Mai. Però formen part del País Valencià? Sí. Per tant, formen part de l'espai del projecte polític dels Països Catalans? I tant! I què els hem d'oferir a aquests? La poesia de Mossèn Cinto Verdaguer? També! Els hem d'oferir tot el que forma part de la seva tradició cultural i lingüística, m'és igual que sigui Lorca, que Machado, que sigui... i tant! I forma part del nostre paquet, del tot. I aquest paquet cultural forma part del nostre espai polític? Del tot, del tot. I mereix tot el nostre respecte, tota la nostra consideració, tot. És que sinó...

11. Creu vostè que els territoris que formen els Països Catalans haurien d'anar junts en un procés d'independència o poden haver-hi diferents velocitats? Creu que s'haurien d'esperar o que cadascú faci el seu procés?

A mi m'agradaria que anessin junts i entenc que és provable que hi hagin diferents velocitats. Hem d'anar tan depressa com puguem i si un tros arriba abans, doncs arriba abans! I quan arribi ja ajudarà la resta, si la resta es volen deixar ajudar.

12. Hi ha qui creu que en el procés d'independència primer cal consultar al poble la seva voluntat, mentre que d'altres opten per arranjar primer totes les

qüestions polítiques i econòmiques i després consultar al poble. Vostè de quin parer és?

Jo el que sigui més ràpid i més efectiu, i el que generi més consens amb els meus ciutadans. Podem començar a treballar i si no surt, no surt. Portem 80 anys treballant i encara no ha sortit! I tant que podem treballar i... som unes bèsties! [Riu] I, evidentment, el pas decisiu es fa a través d'una consulta amb una resposta explícita a una pregunta clara de la majoria dels ciutadans del nostre país. Però totes les vies són bones, mentre siguin respectuoses amb els ciutadans del nostre país. Per tant, què és millor? Declaració unilateral, un referèndum d'independència... Què és millor? Esperar a què la gent estigui decidida a fer-ho i llavors fer-ho o començar a fer-ho mentre la gent es decideix? Tot! Jo totes les vies!

13. Quin creu que hauria de ser el paper de la Unió Europea davant d'un procediment d'independència de Catalunya?

Doncs de respecte a la voluntat dels ciutadans de la Unió Europea que viuen al territori català. Som ciutadans de la Unió Europea que decideixen fer una cosa, això que decideixen fer ho fan democràticament, la Unió Europea vetlla pels drets democràtics d'aquests ciutadans, doncs... de respecte i de tutela.

14. En principi la Unió Europea no s'ha de posar en els aspectes interns de cada estat membre, creu que diria alguna cosa?

La Unió Europea ha de vetllar per l'exercici dels drets dels ciutadans. La Unió ha de respectar la voluntat democràtica dels ciutadans de la Unió Europea, això és el que ha de fer. Si els ciutadans de la Unió Europea d'aquest territori decideixen que es constitueixen en una República, doncs es constitueixen en República, i punt. Si els ciutadans volen monarquia, doncs monarquia. I si decideixen integrar-se dos estats i fer-ne un de sol, França i Espanya, i fer-ne un de sol, doncs un de sol. I si en decideixen fer, vint-i-cinc, doncs vint-i-cinc. I si decideixen emigrar tots a Bielorússia, doncs aniran a Bielorússia i què farà la Unió Europea? Doncs respectar-ho.

15. Digui'm quins motius tindria l'estat català per voler formar part de la Unió Europea.

Doncs és el nostre àmbit econòmic de referència i afortunadament per a nosaltres és un mercat cabdal per a les nostres exportacions, per a les nostres empreses, per als nostres llocs de treball i si no en forméssim part, les nostres empreses exportadores i la gent que hi treballa patirien molt, i encara que només fos per això, ens convé molt. A més, perquè genera un espai d'estabilitat monetària, malgrat tota la situació actual, però que si estiguéssim fora les dificultats monetàries serien monstruoses i els processos inflacionaris que patiríem serien devastadors per a la nostra economia, i les alteracions que això provocaria en els tipus de canvi, i en els tipus d'interès, seria dantesca! Per tant, on ens convé estar? A la Unió Europea. I on volem estar? No només ens convé, volem estar-hi, ens convé estar-hi i gairebé ens és imprescindible estar-hi. Escolta, si al final no ho aconseguim estar ja buscarem alternatives.

16. Vostè creu que els ciutadans entenen què és estar dins la Unió Europea? Creu que es coneixen els beneficis que ens aporta?

Jo crec que els ciutadans intueixen que això és positiu encara que és possible que els ciutadans no sàpiguin explicar exactament quins són els beneficis que se'n deriven, però crec que la majoria intueix aquests beneficis genèrics als quals he volgut fer referència, és l'àmbit en el qual nosaltres exportem la immensa major part de les nostres exportacions i per tant són cabdals per a la nostra economia i és l'àmbit del qual vénen la immensa majoria dels turistes que vénen a aquest país i que alimenten el 10% del nostre PIB via turisme, i és evident que no és el mateix tenir un 10% del PIB via turisme que perdre'l. Per tant ens convé tenir un àmbit monetari més o menys compartit, almenys amb la gran majoria d'ells, alemanys, francesos, etc. Encara que això no sempre és imprescindible perquè també tenim turistes britànics o turistes suecs o turistes russos, però una moneda compartida és un factor que en aquest sentit ajuda.

17. Creu vostè que els ciutadans i els polítics catalans tenen la formació, els coneixements, la predisposició i la paciència necessària per veure's immersos en un procediment d'independència i entrada a la Unió Europea?

Espero que sí. Crec que sí i espero que sí i faré tot el possible perquè sigui que sí.

18. Vostè creu que si el procediment d'adaptació a la Unió Europea o el procediment de separació de l'Estat espanyol s'allargués dos, quatre, cinc anys, es podria anar justificant dia a dia o creu que hi hauria certa tensió popular?

És una pregunta que té una resposta molt oberta perquè dependrà de les circumstàncies en què es faci el procés, dependrà de la situació econòmica internacional, dependrà de molts factors i, per tant, donar una resposta unívoca a aquesta pregunta és gairebé impossible. Depèn, depèn de la crisi, depèn de si s'intensifica, si no, si és llarga, si no, si ens comencem a recuperar o no, per tant, la paciència dels ciutadans pot ser posada a prova per diversos factors, no ho sé. Jo treballaré per a què tinguem la preparació, la perseverança, la voluntat, la capacitat per a fer tot aquest procés.

19. Desmenteixi'm els fantasmes espanyols per excel·lència: ens enviaran els tancs, boicot als productes catalans, no podrem entrar a la Unió Europea.

Si mouen un tanc, la prima de risc no els permetrà pagar la gasolina del tanc. Si fan boicot a productes catalans i es posen a comprar un altre producte, per exemple francès, això generarà un forat en el mercat francès que els nostres productes ocuparan, i a més a més, si fins ara han comprat productes catalans és perquè són prou bons o prou barats o les dues coses alhora com perquè siguin atractius, i si de moment els són atractius i no compren productes francesos vol dir que els nostres productes també poden ser atractius per aquells que ara compren productes francesos, o portuguesos o el que sigui. I per tant, el boicot tindrà un efecte durant un parell de setmanes i després es diluirà perquè els mercats es reompliran perquè són com vasos comunicants, i això és per una raó molt senzilla perquè canviarem les etiquetes, si cal, d'on ha estat produït el producte i els comercialitzarem dient que són productes francesos, italians o romanesos, i si cal

tindrem una empresa comercialitzadora col·locada a un territori de l'estat francès o de l'estat luxemburguès o en territori danès i posarà "Made in Dinamarca". I llavors que facin un estudi comparatiu dels llocs de producció, no ho sé. És ben bé que això no ha d'espantar en absolut, hi ha mil alternatives. I si són prou bons per a vendre-ho allà, podem vendre-ho 25 km amunt a l'altre costat de la frontera francesa o portuguesa.

En quant a l'amenaça de no entrar a la Unió Europea jo crec que no té cap sentit perquè la Unió Europea, primer ja en formem part i ha de vetllar per als nostres drets, i segon perquè si la Unió Europea ha de triar entre un estat que deu 800.000 milions d'euros de deute públic i gairebé dos bilions d'euros de deute sobirà o cobrar-ne una part a través de la República catalana que sigui tan solvent com per pagar-li el 20% d'aquest deute, doncs és provable que triï la República catalana que li pot pagar, almenys, el 20% d'aquest deute.

20. Per a vostè és significatiu que en l'última enquesta del Centre d'Estudis d'Opinió un 51,1% dels catalans votaria a favor de la independència en un referèndum demà mateix?

És significatiu i m'agradaria que encara fos més, que hi hagués més percentatge de gent que digués això i que a més a més, aquest percentatge de gent que diu això no només digui que estaria disposada a votar que sí, sinó que fes tot el possible per a tenir l'oportunitat de votar que sí. Una cosa és dir a mi m'agradaria molt viatjar a la Lluna, però no faig res per anar-hi, i una altra és m'agradaria molt viatjar a la Lluna i a més a més faig tot el possible per a aconseguir una nau espacial, per a preparar-me... no ho sé, és diferent. Per tant jo el que voldria és que no només el 51% estigués disposat a votar i m'agradaria que aquest 51% disposat a votar estigués disposat a fer tot el necessari per tenir la possibilitat de votar.

21. Així com el 10J de fa dos anys va ser una presa de temperatura del grau de crispació del poble català, què creu que passarà aquest 11S?

Espero que hi hagi molta gent al carrer i espero que la voluntat d'aquesta gent de sortir al carrer es pugui traduir políticament i econòmicament i socialment i jurídicament tan aviat i de forma tan efectiva com sigui possible. I espero que el meu partit estigui, tan com sigui possible, a l'alçada d'encarnar aquesta voluntat o d'ajudar a qui sigui capaç d'encarnar aquesta voluntat.

22. Quina creu que ha de ser la resposta del Govern i del Parlament català si l'11S el poble demana massivament la independència?

Jo crec que el que hauria de fer és declarar la independència pel Parlament de Catalunya. Els hi proposem cada dia, nosaltres si tinguéssim 68 diputats ja l'hauríem proclamat, clar! Com que no els tenim, què hem de fer? Intentar convèncer els que la tenen. Què passa fins ara? Que quan els ho proposem ens diuen que no. Què fem? Els diem, doncs bé si no voleu declarar la independència, convoqueu un referèndum per a què la gent ho pugui fer. Què ens diuen? Que no. Llavors què els hi diem? Bé, doncs què esteu disposats a fer? I ens van dir que el que estaven disposats a fer era el concert econòmic, i ens van jurar que farien la hisenda pròpia. I vam dir bé, doncs això endavant. Però és fotut perquè ara ni això estan disposats a fer perquè... que ho facin ja! Que facin alguna cosa.

23. Per a vostè és significatiu que el President Mas digui que no vol assistir a la manifestació? Com a president, com a Artur Mas, com a ciutadà?

Per a mi és significatiu, és negatiu. A mi em sembla que la seva obligació és estar al costat de la majoria de ciutadans del seu país, i em sembla que la seva obligació és ser la punta de llança en el procés d'alliberament nacional, però no ho vol ser. Seguirem intentant convèncer-lo de què ho sigui, i si no podem convèncer-lo de que ho sigui, intentarem acumular prou força per a fer-ho nosaltres. I si la gent no ens dóna confiança per a fer-ho nosaltres, seguirem intentant convèncer els que hi tinguin confiança.

9.2. Còpia Baròmetre d'Opinió Pública 27. 2a onada 2012 del Centre d'Estudis d'Opinió ⁶⁸

Centre
d'Estudis
d'Opinió

Generalitat
de Catalunya

REO 694

BOP. 2a onada 2012

2.3 Freqüències. Valors polítics / 28

	<u>Freqüències</u>	<u>Percentatges</u>	<u>% Acumulat</u>
Total Mostra ponderada	2500	100	100
Total Mostra real	2500		
28. En tot cas, com creu que hauria de ser aquesta relació? Creu que Catalunya hauria de ser...			
B: Total entrevistes M Pond	2500	100	0
B: Total entrevistes M Real	2500	100,0	0,0
Una regió d'Espanya	142	5,7	5,7
Una comunitat autònoma d'Espanya	635	25,4	31,1
Un estat dins una Espanya federal	717	28,7	59,8
Un estat independent	849	34,0	93,8
No ho sap	125	5,0	98,7
No contesta	31	1,3	100,0
39. I més concretament, si demà es fes un referèndum per decidir la independència de Catalunya, vostè què faria?			
B: Total entrevistes M Pond	2500	100	0
B: Total entrevistes M Real	2500	100,0	0,0
Votaria a favor de la independència	1276	51,1	51,1
Votaria en contra de la independència	528	21,1	72,2
S'abstindria / no aniria a votar	527	21,1	93,3
Altres respostes	26	1,0	94,3
No ho sap	117	4,7	98,9
No contesta	26	1,1	100,0
40. Si Catalunya fos un país independent, el nivell de vida dels catalans segons vostè com seria?			
B: Total entrevistes M Pond	2500	100	0
B: Total entrevistes M Real	2500	100,0	0,0
Millor que ara	1388	55,5	55,5
Igual que ara	419	16,7	72,3
Pitjor que ara	321	12,8	85,1
Depèn	45	1,8	86,9
No ho sap	313	12,5	99,4
No contesta	15	0,6	100,0

⁶⁸ Font: Centre d'Estudis d'Opinió. Baròmetre d'Opinió Pública 27. 2a onada 2012. REO núm.694. 27 de juny 2012, pàgina 28, fragment.

Universitat Autònoma de Barcelona
Edifici E1
08193 Bellaterra (Barcelona) Espanya
Tel. 93 581 20 16
Fax 93 581 30 63
web: www.iuee.eu
correu electrònic: iuee@uab.cat